

Justis- og beredskapsdepartementet
Postboks 8005 Dep
0030 Oslo

NATIONAL POLICE DIRECTORATE

Deres referanse:
20/4007 MTH

Vår referanse:
20/108294

Sted, Dato
Oslo, 08.01.2021

HØRINGSSVAR – LOVENDRINGER – STRAFFERETTSLIGE REAKSJONER OG TVANGSMIDLER FOR UNGDOM

Vi viser til Justis- og beredskapsdepartementets høringsbrev av 1. september 2020 med forslag til endringer i konfliktrådsloven, straffeloven, straffeprosessloven, domstolloven, rettshjelploven, politiloven, folketrygdloven og stykkprisforskriften. Høringsfristen er etter avtale med departementet forlenget til 22. desember 2020. Direktoratet beklager av fristen er oversittet.

Politidirektoratet har forelagt høringen for samtlige politidistrikt, Kripes, Økokrim og Politihøgskolen. Politidirektoratet har mottatt høringssvar fra politidistriktene Oslo, Øst, Troms, Vest, Innlandet og Trøndelag, samt fra Kripes. Politihøgskolen har gitt sitt høringssvar direkte til departementet med kopi til Politidirektoratet. Samtlige høringssvar er vedlagt.

Kort om høringen

Endringsforslagene knytter seg i hovedsak til de strafferettslige reaksjonene ungdomsstraff og ungdomsoppfølging. Forslagene går i hovedsak ut på tiltak for å forbedre ordningen med ungdomsstraff og ungdomsoppfølging, herunder:

- sikre raskere iverksettelse av straffegjennomføringen
- redusere antall krav om samtykke, kombinert med å innføre en klageadgang
- bedre informasjonsflyten mellom aktørene
- gi domstolene større rom for individuelle vurderinger
- tydeliggjøre viktigheten av et fungerende forvaltningssamarbeid
- bedre ivaretagelsen av fornærmede og bygging av relasjoner rundt ungdommen
- tydeliggjøre ungdomsplanens innhold
- tydeliggjøre reglene for brudd og bruddhåndtering.

Videre foreslås det utvidet adgang til bruk av tvangsmidler, herunder hjemmel til å:

- fastsette oppholdsforbud for ungdom mellom 15 og 18 år
- fastsette tilleggsvilkår om elektroniske og digitale kontrolltiltak under gjennomføring av ungdomsstraff
- gi adgang til å avhente og pågripe ungdom under gjennomføring av ungdomsstraff og
- tillate bruk av elektronisk kontroll med sporingsteknologi som varetektssurrogat i egnede fengslingsaker for de mellom 15 og 18 år.

Politidirektoratet

Politidirektoratets merknader

Politidirektoratet kan i det vesentlige slutte seg til de vurderinger og forslag som fremmes av departementet. Når det gjelder høringssvaret fra Politihøgskolen er dette særlig grundig og gjennomarbeidet og omhandler store deler av høringen. Politidirektoratet kan slutte seg til Politihøgskolens vurderinger og tilrådninger. Dette gjelder også høringssvaret fra Kripos.

Politidirektoratet vil i det følgende kommentere enkelte forhold i høringen. For øvrig vises det til vedlagte innspill fra underliggende enheter.

Den følgende nummerering er i samsvar med nummereringen i høringsnotatet.

3. Informasjonsdeling

Politidirektoratet tiltrer forslaget om en egen bestemmelse om informasjonsdeling i ny § 22 c i konfliktrådsloven. I tråd med merknadene fra Kripos og Innlandet politidistrikt bør det klargjøres hvem som har ansvaret for å innhente og utlevere informasjon

4. Reaksjonsfastsettelse

4.1 Koordineringsgruppe (KOG)

Politidirektoratet støtter en lovfesting av KOG. Etter direktoratets vurdering bør det ved en lovfesting tydelig framgå hva som er formålet med KOG og hvilket mandat KOG skal ha. Vi vil påpeke at det må være påtalemyndigheten som må være den sentrale aktøren ved ileggelse av straffereaksjoner og at KOG i denne sammenheng bør ha rollen som et rådgivende organ knyttet til de påtalemessige avgjørelser. Oppgaver som tilligger påtalemyndigheten bør ikke unødig kompliseres. Det foreliggende forslaget kan føre til tidkrevende prosesser med økt saksbehandling og manglende fleksibilitet i strid med hensikten om mer effektiv behandling og rask oppfølging av disse sakene. Politidirektoratet vil anbefale at lovfestingen av KOG ivaretar formål, mandat og forpliktende deltakelse. Det sentrale må være at KOG kan bidra til prosesser som sikrer faglighet, samhandling og oversikt. KOG bør være et rådgivende organ for påtalemyndigheten i politiet som gjennom tverrfaglig samhandling, informasjonsdeling og fagkunnskap, samt kjennskap til relevante hjelpetiltak kan bidra til å utarbeide tiltak tilpasset den enkelte ungdoms behov. I tråd med dette bør detaljreguleringer i lov relatert til påtalemyndighetens arbeid unngås og i stedet ivaretas gjennom reguleringsformer som påtaledirektiver, retningslinjer og samhandlingsrutiner mv. Videre bør det foreslåtte begrepet innstilling endres til tilråding eller anbefaling som gis av KOG som et rådgivende organ.

Direktoratet viser også til høringsinnspillet fra Oslo politidistrikt hvor det uttales at KOG er egnet til å drøfte problemer som oppstår underveis i straffegjennomføringen, og at KOG bør gis mandat til å drøfte og belyse utfordringer knyttet til brudd på vilkår eller nye straffbare forhold, i kraft av å skulle være rådgivende organ overfor påtalemyndigheten i politiet. Tilsvarende uttalelse gis også av Trøndelag politidistrikt. Direktoratet tiltrer denne vurderingen.

4.3 Særlig om personundersøkelse

Departementet foreslår, blant annet på bakgrunn av innspill fra representanter fra Oslo politidistrikt, en presisering av når personundersøkelse er å anse som "åpenbart unødvendig" etter straffeprosessloven § 161 a første ledd annet punktum. Videre foreslås det å åpne for å gjøre unntak fra ettårs-regelen i annet ledd. En personundersøkelse er ment å gi påtalemyndigheten, domstolen, konfliktrådet og kriminalomsorgen et bedre grunnlag for henholdsvis å påstå, utmåle og gjennomføre en eventuell straff. Det uttales i høringsnotatet at praktiseringen av unntaket bør således sees i lys av hvorvidt personundersøkelsen faktisk gir et bedre grunnlag for straffutmålingen. Politidirektoratet tiltrer forslaget og tillegger at dersom

KOG er av den oppfatning at personundersøkelse ikke behøves i saker hvor ungdommen allerede er godt utredet bør dette være tilstrekkelig.

4.4.5 Fastsettelse av gjennomføringstid – betydning av oppfølging i perioden mellom lovbrudd og reaksjonsfastsettelse

Departementet foreslår at det tilføyes et nytt tredje ledd i konfliktrådsloven § 23 om gjennomføringstid, der det fremgår at det ved fastsettelse av gjennomføringstiden skal legges vekt på tiltak som er gjennomført i perioden mellom lovbrudd og reaksjonsfastsettelse.

Politidirektoratet tiltrer forslaget men vil påpeke at oppfølgingsbehov er sentralt i straffereaksjoner mot ungdom og det er erfaringsmessig et behov for at de offentlige velferdstjenestene raskt iverksetter hjelpetiltak rundt disse ungdommene, også i perioden fra lovbruddet til straffegjennomføringen. Ungdom som venter på, eller er under, straffegjennomføring vil kunne ha rett på individuell plan som ivaretar koordinert oppfølging av flere instanser. Dette bør iakttas ved en straffegjennomføring.

5. Fullbyrdelse

5.2 Fullbyrdelse av idømt straff

Etter straffeprosessloven § 452 første ledd skal en dom fullbyrdes straks den er rettskraftig, når ikke annet er særskilt bestemt. Departementet foreslår å lovfeste en frist på en uke for oversendelse av rettskraftig dom på ungdomsstraff og ungdomsoppfølging til konfliktrådet. Samme frist foreslås innført for oversendelse til konfliktrådet når påtalemyndigheten ilegger ungdomsoppfølging. Det foreslås at fristen inntas i straffeprosessloven ny § 452 tredje og fjerde ledd. Politidirektoratet vil påpeke at fristen er svært kort og vil kreve streng oppfølging og gode rutiner i politidistriktene, men slutter seg til forslaget da rask iverksettelse av ungdomsstraff og ungdomsoppfølging antas å øke muligheten for at ungdommen vil lykkes med gjennomføringen av straffen og/eller oppfølgingen.

8. Klageadgang

Politidirektoratet tiltrer vurderingen fra Oslo politidistrikt som uttaler at det ikke er tilrådelig med klagerett til Sekretariatet for konfliktrådene sett hen til at et av de viktigste formålene med lovforslagene er å sikre raskere iverksettelse av straffegjennomføringen. Det anføres at en klageadgang vil gi det motsatte resultatet. Det anføres fra politidistriktet at det nå skal utarbeides en skisse forut for en dom, slik at både ungdommen og verger vet hva som ligger til grunn, og at behovet for en klageadgang da må anses unødvendig.

Politidistriktet anfører også at det i stedet bør innføres domstolskontroll på ungdomsstraff og betinget fengsel med ungdomsoppfølging, tilsvarende Narkotikaprogram med domstolskontroll men at dette bør utredes nærmere.

10. Brudd på vilkår for straffegjennomføringen

10.1.2 Særlig om ruskontroll

Direktoratet støtter forslaget, men bemerker at rusproblematikk ofte er sammensatt. I de tilfeller hvor ungdom ilegges ruskontroll bør således også helse- og sosialfaglig oppfølging vurderes.

16. Tvangsmidler for ungdom

16.3 Oppholdsforbud etter straffeprosessloven § 222 c

Departementet foreslår en utvidelse av anvendelsesområdet til straffeprosessloven § 222 c om oppholdsforbud. Departementet viser til innspill fra aktører i straffesakskjeden om behov for effektive tvangsmidler overfor aldersgruppen 15 til 18 år. Påtalemyndigheten vil ved en utvidelse av anvendelsesområdet kunne ilegge også unge mellom 15 og 18 år forbud mot å oppholde seg på et bestemt sted, dersom det er grunn til å tro at opphold på stedet øker faren for at det begås kriminelle handlinger. Politidirektoratet tiltrer forslaget.

17. Forslag til bruk av elektronisk og digital kontroll

17.1 Oppholdsforbud med elektronisk kontroll som varetektssurrogat

Departementet foreslår å tillate bruk av elektronisk kontroll med sporingsteknologi som varetektssurrogat i egnede fengslingssaker for de mellom 15 og 18 år for å begrense bruken av varetekt for unge lovbytere.

Politidirektoratet er i utgangspunktet positive til bruk av varetektssurrogat som omtalt i høringen. Direktoratet viser imidlertid til høringsnotatet side 69 hvor det uttales at ett av formålene med ungdomsstraffen er å sikre ungdommen nødvendig hjelp og støtte mv. Politidirektoratet ser at for en del ungdommer er varetekt ved ungdomsenhet avgjørende for å sikre videre oppfølging for senere å kunne få gjennomført ungdomsstraff. Det er viktig at varetektssurrogat ikke medfører at ungdom overlates til seg selv uten at de ulike instansene kommer i gang med egnet utredning med identifisering av behov mv.

For en mindre gruppe ungdommer med sammensatt problematikk hvor det ikke oppstilles egnede tiltak for å stanse den kriminelle adferd og videre negativ utvikling, kan varetekt være et virkemiddel for å stanse denne ødeleggende utviklingen.

18. Økonomiske og administrative konsekvenser

I høringsnotatet foreslås en rekke endringer i konfliktrådsloven. I tillegg foreslås enkelte endringer i straffeloven, straffeprosessloven, straffegjennomføringsloven, politiloven, domstolloven og folketrygdloven.

Som det framgår av høringsnotatet vil flere av forslagene ha som formål å bidra til å korte ned tiden fra et lovbrudd blir begått til straffegjennomføringen begynner. Dette reduserer faren for at ungdommene vil begå ny kriminalitet i denne perioden. Videre har de foreslåtte endringene som mål å bidra til at ungdommene får en riktig reaksjon og at konfliktrådene mottar egnede saker. Det antas at dette vil gi færre bruddsaker. Enkelte endringer vil tydeliggjøre eller presisere gjeldende rett, slik at det blir mindre rom for tvil og tolkninger og en mer enhetlig praksis. Samlet vil endringene måtte antas å kunne gi en mer målrettet og effektiv straffegjennomføring med potensiale for at kriminalitet forebygges.

De framlagte forslagene retter seg blant annet både mot politi og påtalemyndighet. Dette vil særlig gjelde bruk av tvangsmidler som avhenting, pågripelse, oppholdsforbud og oppholdspåbud med bruk av elektronisk kontroll som varetektssurrogat. I høringsnotatet er det pekt på at disse forslagene vil kunne ha konsekvenser for politi og påtalemyndigheten,

herunder noe økt arbeidsbelastning/-mengde, men at forslagene ikke vil medføre konsekvenser av vesentlig betydning.

Politidirektoratet har ikke hatt anledning til å utrede de økonomiske og administrative konsekvensene nærmere. Politidirektoratet er imidlertid enig med departementet i at forslagene som treffer politi og påtalemyndigheten vil ha økonomiske og administrative konsekvenser, herunder medført økt arbeidsbelastning. Videre antar direktoratet i likhet med departementet at det trolig ikke er tale om økonomiske og administrative konsekvenser av vesentlig betydning for politiet.

Med hilsen

Olav Kjetil Moe
fungerende seksjonssjef

Morten Rustad
seniorrådgiver

Dokumentet er elektronisk godkjent uten signatur.

Vedlegg:

- Høringssvar fra Politihøgskolen av 19. november 2020
- Høringssvar fra Troms politidistrikt av 3. oktober 2020
- Høringssvar fra Innlandet politidistrikt av 3. november 2020
- Høringssvar fra Vest politidistrikt av 30. oktober 2020
- Høringssvar fra Nordland politidistrikt av 3. november 2020
- Høringssvar fra Øst politidistrikt av 11. november 2020
- Høringssvar fra Oslo politidistrikt av 10. november 2020
- Høringssvar fra Trøndelag politidistrikt av 3. november 2020
- Høringssvar fra Kripos av 18. november 2020

POLITIHØGSKOLEN

Justis- og beredskapsdepartementet
Postboks 8005 Dep
0030 OSLO

NORWEGIAN POLICE UNIVERSITY COLLEGE

Deres referanse:
20/4007 – MTH

Vår referanse:
20/02503-2

Dato:
19.11.2020

HØRINGSSVAR – FORSLAG TIL ENDRINGER I KONFLIKTRÅDSLOVEN, STRAFFELOVEN, STRAFFEPROSESSLOVEN MV.

Politihøgskolen viser til høringsbrev av 1. september 2020 fra Justis- og beredskapsdepartementet med høringsfrist 1. desember 2020. Denne høringsuttalelsen sendes også i kopi til Politidirektoratet. Nummereringen her følger nummereringen i høringsnotatet. Et forslag som ikke er tatt opp i høringsnotatet, er tatt inn etter punkt 17.

Innhold

Innledning	2
2. Systematikk og lovspråk i konfliktrådsloven	2
3. Informasjonsdeling	2
4. Reaksjonsfastsettelse	2
5. Fullbyrdelse	6
7. Ungdomsplan	6
8. Klageadgang	7
10. Brudd på vilkår for straffegjennomføringen	8
13. Vandelsmessige spørsmål	8
14. Foreldelse av idømt straffansvar	12
16. Tvangsmidler for ungdom	13
17. Forslag til bruk av elektronisk og digital kontroll	13
Et forslag til endring i arrestordreloven	15
Kilder	15

INNLEDNING

Generelt er det viktig at lovregulering og praksis som inkorporerer gjenopprettende prosess i strafferettspleien, må gjøres med varsomhet for å bevare egenarten i den gjenopprettende prosessen (Christie, 2015; Eide & Andrews, 2020).

I høringsnotatet punkt 1.4.4.1 (s. 15) viser departementet til at enkelte spørsmål som har vært tatt opp, vurderes i sammenheng med departementets oppfølging av forslagene fremmet i NOU 2016: 24 Ny straffeprosesslov. Det ville vært nyttig for høringsinstansene om departementet hadde konkretisert hvilke spørsmål dette gjelder.

Departementet uttaler på samme side at det «ikke utelukker» at det på sikt kan være aktuelt å iverksette et pilotprosjekt for unge voksne lovbrutere over 18 år. Vi slutter oss til at det kan være hensiktsmessig å vurdere dette spørsmålet.

2. SYSTEMATIKK OG LOVSPRÅK I KONFLIKTRÅDSLOVEN

Vi er enig i at det innføres en ny bestemmelse i konfliktrådsloven § 2 a for å klargjøre begrepene, med ett unntak.

Departementet foreslår å bytte ut uttrykket «siktede/domfelte» i konfliktrådsloven med «ungdommen». Etter vårt syn er dette uheldig av to grunner: For det første vil det i mange saker være to ungdommer, der også fornærmede er under 18 år. Det virker da pussig at man fraviker den strafferettslige terminologien for gjerningspersonen, men ikke for fornærmede.

For det andre er det etter vårt syn ikke til fordel for gjerningspersonen at man skjønner situasjonen ved å kalle ham eller henne for «ungdommen» i stedet for den siktede/domfelte, som er realiteten. Hensynet til rettssikkerheten blir etter vårt syn best ivarettatt ved at man beholder uttrykket «siktede», noe som markerer alvoret ved at aktørene behandler en straffesak. Man kommer ikke bort fra at også behandlingen i konfliktrådet etter at en person er funnet skyldig i – for ungdomsstraff alvorlige – straffbare handlinger, handler om straffegjennomføring, og i en del tilfeller kan ende med fullbyrding av subsidiær fengselsstraff.

Å kalle den som er funnet skyldig i en straffbar handling for «ungdommen», kan virke mildt, men vil heller virke tilslørende. Vi fraråder derfor denne endringen.

I dagens konfliktrådslov brukes uttrykket «siktede eller domfelte» i kapittel IV om ungdomsreaksjonene. Det er unødig tungvint; som ellers i straffeprosessen vil «siktede» dekke også den som er domfelt.

3. INFORMASJONSDELING

Vi er enig i at det fastsettes en egen bestemmelse om informasjonsdeling. Det er klargjørende at det tas inn en særskilt hjemmel i loven (Stang mfl., 2013). Siden forslaget til ny § 22 c i konfliktrådsloven vil innebære et unntak fra den generelle regelen i konfliktrådsloven § 9, foreslår vi at departementet vurderer å lage en henvisning i § 9 til § 22 c.

Vi har ikke nå gått inn på om de foreslåtte endringene i forvaltningsloven § 13b om økt adgang til informasjonsdeling (Justis- og beredskapsdepartementet, 2020; jf. NOU 2019: 5) påvirker løsningen her, men regner med at proposisjonen vil klargjøre sammenhengene.

4. REAKSJONSFASTSETTELSE

4.1 Koordineringsgruppe (KOG)

Vi er enig i at koordineringsgruppen lovfestes, jf. også punkt 3 ovenfor om adgangen til å dele informasjon innad i gruppen.

4.2 Målgruppe – egnethet og samtykke

Vi er enig i at det fastsettes et krav til egnethet for å idømme ungdomsstraff. Idømmer man ungdomsstraff uten at lovbrøyteren er egnet for det, øker det risikoen for brudd. Men som Nordlandsforskning (Andrews & Eide, 2019) har fremholdt, bør ikke beslutningen om å oppgi mistenkte som «ikke egnet» tas før man har arbeidet med motivasjonen. Normalt vil det også, etter vårt syn, være naturlig å anvende *samfunnsstraff* der saken ellers ligger an til ungdomsstraff i slike tilfeller. Manglende egnethet bør ikke uten videre føre til at en ung lovbrøyter må sone fengselsstraff.

Som departementet fremholder, har det vært problematisert om et samtykke vil være reelt og informert i en del tilfeller. Etter gjeldende rett vil et samtykke ha vidtrekkende konsekvenser, som det vil være krevende for lovbrøyteren å få oversikt over selv om etatene gir så tydelig informasjon som råd.

Det er også problematisk om mistenkte mener seg uskyldig, men samtykker til ungdomsstraff utelukkende for å unngå ubetinget fengsel.

Et speilbilde av dette problemet oppstår der retten etter omstendighetene finner at ubetinget fengsel ikke er særlig påkrevd (straffeloven § 33), men tiltalte ikke erkjenner straffeskyld. I høringsnotatet (s. 35-36) fremholder departementet at kravet til at lovbrøyteren må akseptere ansvar for handlingen, ikke har vært avgjørende i de tre høyesterettsdommene vi har hatt om ungdomsstraff (HR-2016-1364-A; HR-2016-1365-A; HR-2017-579-A). Nå er vel tre dommer et tynt materiale for å ta stilling til om vilkåret skaper problemer i praksis. Vi nevner likevel at et vilkår om at lovbrøyteren skal erkjenne sin skyld for å kunne få ungdomsstraff, lett kunne blitt problematisk i HR-2017-579-A. Den domfelte, 17 år og 9 måneder gammel, hadde hatt flere samleier med ei jente som var 13 år og 8 måneder gammel (straffeloven 1902 § 195 første ledd annet straffalternativ). Han benektet at han hadde visst hvor gammel hun var. Høyesterett uttalte (avsnitt 23):

«A har i tingretten erkjent handlingene han er dømt for etter straffeloven 1902 § 195, men har hevdet at han ikke kjente til fornærmedes alder. Dette har han senere fastholdt. Tingretten la til grunn at domfelte ikke hadde forsett med hensyn til alderen, men at han var grovt uaktsom, og har således lagt til grunn det faktum A har fastholdt. Det er noe uklart om A erkjenner at han har vært grovt uaktsom. Uansett kan jeg ikke her se at det foreligger slik uenighet om faktum at det taler mot bruk av ungdomsstraff. Jeg viser særlig til at A har gitt uttrykk for ønske om økt forståelse av hva som gikk galt.»

Dersom tingretten hadde dømt tiltalte for forsettlig overtredelse, eller han hadde gjort gjeldende at han heller ikke hadde opptrådt uaktsomt (og dermed ikke var rettmessig domfelt),¹ synes det som om det ville blitt vanskeligere å idømme ungdomsstraff uten å risikere omkamp om faktum. Det kunne da blitt et argument mot å idømme ungdomsstraff.

Departementet er inne på motargumentet at man i noen grad fjerner seg fra prinsippet om gjenopprettende prosess. Etter vårt syn er man imidlertid nærmere kjernen ved at den gjenopprettende delen av prosessen ikke gjennomføres under trussel om avsoning av en subsidiær fengselsstraff. Det kan føre til færre, men mer gjenopprettende møter at lovbrøyteren deltar reelt frivillig.

Vi er på denne bakgrunn enig i at det ikke skal stilles krav om at den siktede erkjenner ansvar for å idømme ungdomsstraff. Vi er også enig i at det ikke skal være obligatorisk for den siktede å delta i et gjenopprettende møte, samtidig som det tilstrebes å få gjennomført en

¹ Etter straffeloven 1902 § 195 var det fastsatt i tredje ledd: «Villfarelse om alder utelukker ikke straffeskyld.» Ved Høyesteretts dom av 24. juni 2005 (HR-2005-1014-A – Rt-2005-833 P) ble det avgjort at bestemmelsen måtte leses med samme reservasjon som lovens § 196: «med mindre ingen uaktsomhet foreligger i så måte». Se nå straffeloven 2005 § 307 første punktum: «For bestemmelsene i §§ 299-306 fører uvitenhet om barnets riktige alder ikke til straffrihet hvis tiltalte på noe punkt kan klandres for sin uvitenhet.»

gjenopprettende prosess. Dersom den siktede deltar i en slik prosess, blir frivilligheten mer reell, noe som også vil være til gunst for fornærmede.

For å unngå å friste mistenkte til subjektivt usanne tilståelser eller erklæring om å ville gjennomgå en gjenopprettende prosess, vil det etter vår oppfatning ofte være naturlig å velge en lengre samfunnsstraff fremfor ubetinget fengsel der mistenkte ikke anses som egnet for ungdomsstraff.

Selv om vi prinsipielt stiller oss positivt til å erstatte samtykkekravet med en egnethetsvurdering, nevner vi at endringen kan få betydning for hvilke tiltak som kan fastsettes i en ungdomsplan, jf. punkt 7 nedenfor.

4.4.1 Bosted i riket

Departementet ser ikke grunn til å foreslå endring av vilkåret om «bosted i riket», siden det vil by på praktiske problemer å gjennomføre ungdomsstraffen hvis lovbryteren ikke har bopel i riket.

Vi kan imidlertid ikke se at departementet angir noe løsningsforslag der saken ellers ville ligge an til ungdomsstraff, men den siktede ikke (lenger) har bopel i riket.

Statens plikt til å hindre diskriminering etter barnekonvensjonens artikkel 2 krever at staten tar aktive grep. Barnekomiteens General Comment nr. 13 (2013) fremholder i punkt B nr. 1:

«The right to non-discrimination is not a passive obligation, prohibiting all forms of discrimination in the enjoyment of rights under the Convention, but also requires appropriate proactive measures taken by the State to ensure effective equal opportunities for all children to enjoy the rights under the Convention. This may require positive measures aimed at redressing a situation of real inequality.»

Slik vi leser komiteens uttalelse, mener komiteen her å gi uttrykk for en tolking av konvensjonens krav, jf. HR-2018-2096-A (se om tolkingsprinsippene også Hellerslia, 2018; SOU 2020:63, s. 117-118; Strand, 2019, s. 440-445). Og enten departementet er enig i det eller ikke, må uttalelsen veie tungt når man vurderer hvilke vurderinger som er nødvendige å gjøre i en lovgivningsprosess.

Dersom den siktede har bopel i et annet nordisk land, kan det idømmes samfunnsstraff (straffeloven § 48 første ledd bokstav c). Dersom den siktede heller ikke har bopel i et annet nordisk land, er også den utveien stengt. Et eksempel kan være enslige, mindreårige asylsøkere over 16 år som har fått midlertidig oppholdstillatelse til fylte 18 år (utlendingsloven § 38 jf. utlendingsforskriften § 8-8). Hvis den siktede har fylt 18 år før saken pådømmes, kan oppholdstillatelsen ha falt bort. Her står man overfor et krevende valg: Forutsetningsvis er den straffbare handlingen for alvorlig til å idømme en helt betinget fengselsstraff. Samtidig reiser det vanskelige spørsmål om reell diskriminering om to lovbytere som er sammen om et alvorlig lovbrudd, får henholdsvis ungdomsstraff (eller samfunnsstraff) og en lang fengselsstraff, utelukkende på grunn av forskjell i oppholdsgrunnlag.

Reglene om ungdomsoppfølging og ungdomsstraff er innført for bedre å ivareta Barnekonvensjonens krav. Vi mener derfor at departementet i det minste bør søke å utrede spørsmålet om hvordan man kan unngå reell diskriminering.

4.4.2 Alder på handlingstidspunktet – lovbrudd begått før og etter fylte 18 år

Som HR-2017-579-A viser, kan det oppstå situasjoner der retten må vurdere om det at noen lovbrudd er begått etter fylte 18 år, hindrer bruk av ungdomsstraff. Vi er enig i at det innføres en hjemmel for å idømme ungdomsstraff selv om noen lovbrudd er begått etter fylte 18 år.

For øvrig nevner vi at en del lovbrudd som kan gi grunnlag for ungdomsstraff, kan ha svært lang eller ingen foreldelsesfrist. For eksempel foreldes ikke seksuell omgang med barn under 14 år (straffeloven 2005 § 299) eller med barn mellom 14 og 16 år (straffeloven § 302), jf. straffeloven § 91. Det kan derfor i prinsippet hende at lovbruddet blir irtetteført lenge etter at gjerningspersonen er blitt voksen. (Et eksempel på at det kan ta tid, er Høyesteretts dom av 15. desember 2004 (HR-2004-2076-A – Rt-2004-1949), der en 26 år gammel mann ble dømt for seksuelle overgrep han hadde begått som 16-åring.) Det at det har gått lang tid siden lovbruddet, er normalt en formildende omstendighet (straffeloven § 78 bokstav e). Der gjerningspersonen er så gammel at en ungdomsstraff vil ha lite for seg, bør utgangspunktet da ikke være at man skjerper straffen til ubetinget fengsel, men idømmer samfunnsstraff i stedet.

4.4.3 Adgangen til å kombinere ungdomsstraff med annen straff

Ungdomsstraff i kombinasjon med ubetinget fengsel

Vi er prinsipielt enig i at det bør åpnes for å kombinere ungdomsstraff med en kort ubetinget fengsel i unntakstilfelle. Ordningen kan imidlertid føre til en net-widening ved at praksis skjerpes slik at en kortere ubetinget fengselsstraff legges til den ungdomsstraffen som ellers ville blitt idømt. Vi er tvilende til departementets forslag om å sette rammen for bruk av ubetinget fengsel så høyt som til 6 måneder. Selv der hvor det i dag benyttes ubetinget fengsel overfor unge lovbyggere, er den ubetingede delen av straffen som oftest på ett år eller mindre. I HR-1365-A ble straffen satt til fengsel i tre år og seks måneder, hvorav åtte måneder ubetinget fengsel. I HR-2017-579-A (der Høyesterett idømte ungdomsstraff), ble straffen i lagmannsretten satt til fengsel i tre år, hvorav ett år ubetinget.

Vi forstår departementet slik at endringen skal være en straffskjerping. Det vil i så fall si at saker som i dag kunne avgjøres med ungdomsstraff (eller samfunnsstraff), vil bli straffet med en kombinasjon av ungdomsstraff og ubetinget fengsel.

Slik vi ser det, er det ikke uten videre dekkende å se ungdomsstraff som reelt strengere enn samfunnsstraff etter dagens regelverk. Det er i hvert fall ikke grunnlag for å sette grensen for den aktuelle fengselsstraffen tre ganger så høyt som for samfunnsstraff. Vi foreslår derfor at grensen settes til 60 dager, som for samfunnsstraff.

Ungdomsstraff i kombinasjon med samfunnsstraff

En fordel med å kunne kombinere ungdomsstraff med samfunnsstraff, er at en ungdomsstraff som ilegges lenge etter lovbruddet, ikke behøver å bli svært tyngende. Dersom lovbyggere har «vokst fra» den kriminaliteten han eller hun er dømt for, kan det være lite grunnlag for å fastsette tiltak i ungdomsplanen. Tenker man seg en 20-åring som ikke har begått nye lovbrudd, er i arbeid og ikke har rusproblemer, er det ikke gitt at det er mange tiltak som er nødvendige. Da kan en kombinasjon av ungdomsstraff og samfunnsstraff markere handlingens alvor.

Ungdomsstraff i kombinasjon med rettighetstap

Departementet foreslår ikke at det skal være adgang til å kombinere ungdomsstraff med rettighetstap, jf. straffeloven kapittel 10. Departementets begrunnelse er dels at ungdomskoordinatoren skal kunne legge kontaktforbud og oppholdsforbud etter konfliktrådsloven § 25 og § 31, og departementet foreslår også at ungdomsstraff skal kunne idømmes i kombinasjon med særvilkår etter straffeloven § 37 (som gjelder særvilkår ved betinget dom).

Etter vårt syn er departementets begrunnelse ikke overbevisende. Det er flere grunner til dette:

- Rettighetstap anses som et så viktig kriminalpolitisk virkemiddel at retten er pålagt å vurdere dette ved visse tilfeller av mishandling i nære relasjoner (straffeloven § 282 annet ledd – kontaktforbud) og ved visse seksuallovbrudd (straffeloven § 319).
- Fastsettelsen av rettighetstap tas med i vurderingen av hvor streng den samlede reaksjonen skal være, jf. straffeloven § 29 annet ledd.
- Både påtalemyndigheten og den domfelte kan anke over spørsmålet om det er grunnlag for rettighetstap
- Ved ungdomsoppfølging som vilkår for betinget fengsel, og ved samfunnsstraff, kan retten fastsette rettighetstap (jf. straffeloven § 59).
- Et kontaktforbud fastsatt av ungdomskoordinatoren vil komme en tid etter dommen.

Påtalemyndigheten kan ilegge besøksforbud etter straffeprosessloven § 222 a. Den forbudet retter seg mot, kan bringe forbudet inn for retten. Den som ønsker besøksforbud, kan bringe saken inn for retten dersom påtalemyndigheten ikke legger forbud. Slik departementets forslag er utformet, vil den siktede heller ikke ha adgang til å bringe forbudet inn for retten (uten å bryte programmet).

Både hensynet til fornærmede og til den siktedes rettssikkerhet taler altså for at retten her – som ved andre straffer – skal kunne ilegge rettighetstap etter straffeloven kapittel 10. Det er ingen grunn til at retten skal kunne fastsette rettighetstap ved de mildere straffene, men ikke ved den forholdsvis strenge reaksjonen ungdomsstraff. Også straffeloven § 59 bør derfor endres.

4.4.4 Adgang til å fastsette andre vilkår i dom på ungdomsstraff

Vi er enig i at det skal kunne fastsettes vilkår som fastsatt i straffeloven § 37 i dom på ungdomsstraff.

4.4.5 Fastsettelse av gjennomføringstid – betydning av oppfølging i perioden mellom lovbrudd og reaksjonsfastsettelse

Vi er enig i at det fastsettes uttrykkelig i konfliktrådsloven § 23 tredje ledd at det ved fastsettelse av gjennomføringstiden skal legges vekt på tiltak som er gjennomført i perioden mellom lovbrudd og reaksjonsfastsettelse. Dette kan også etter omstendighetene forankres i straffeloven § 78 bokstav b om at lovbrøyteren har søkt å gjenopprette velferdstapet voldt ved lovbruddet.

5. FULLBYRDELSE

Vi er enig i at det gis adgang til å utsette fullbyrdingen av ungdomsstraff etter straffeprosessloven § 459. Vi nevner at det kunne være et spørsmål om det er naturlig at det er Sekretariatet for konfliktrådene som skal være klageinstans. Kriminalomsorgen har lang erfaring med å vurdere slike saker, og er også den instans som må møte i tingretten og lagmannsretten ved prøving etter straffeprosessloven § 462. Dersom Sekretariatet for konfliktrådene ikke tar til følge en klage over ungdomskoordinatorens avgjørelse, men kriminalomsorgen mener det er grunnlag for å utsette fullbyrdelsen, kan man vanskelig kreve at kriminalomsorgen prosederer mot egen oppfatning til skade for den domfelte. I et slikt tilfelle må kriminalomsorgen kunne omgjøre vedtaket til gunst for den domfelte.

Vi nevner spørsmålet til overveielse, og antar at det er grunn til å legge vekt på hva kriminalomsorgen og konfliktrådene mener om ordningen.

7. UNGDOMSPAN

Vi er enig i at dagens uttrykk «blant annet» utgår av konfliktrådsloven § 25. Med den omformuleringen departementet foreslår («andre hensiktsmessige tiltak som er egnet til å ivareta ungdommens behov og motvirke ny kriminalitet»), antar vi at det gir tilstrekkelig klare linjer til at det er forsvarlig, i hvert fall nå når det etableres en klageadgang.

Vi er enig i at kriteriet «behandling» flyttes til konfliktrådsloven § 25 første ledd, slik at det også kan være et vilkår ved ungdomsoppfølging, ikke bare ungdomsstraff.

Som departementet refererer, har det vært kritisert i juridisk teori at «samfunnsnyttige oppgaver» kan pålegges også ved ungdomsoppfølging, og uten noen timebegrensning. Begrepet er hentet fra straffegjennomføringsloven § 53 første ledd bokstav a («samfunnsnyttig tjeneste») og er en viktig del av samfunnsstraffen. Som kjent kan samfunnsstraff bare idømmes av en domstol, og vil i de fleste tilfellene være en strengere reaksjon enn ungdomsoppfølging. Det er liten tvil om at «samfunnsnyttig tjeneste» i straffegjennomføringsloven § 53 er et pønalt tiltak.

Vi er i tvil om det er heldig å innføre et tiltak som under en parallell straffart vil være pønalt, som et tiltak som skal virke byggende ved ungdomsoppfølging og ungdomsstraff. For vår del burde det heller være adgang for domstolen til – ved ungdomsstraff – å fastsette også et bestemt antall timer samfunnsstraff, jf. ovenfor.

Departementet foreslår å flytte kravet om et bestemt *oppholdssted* til konfliktrådsloven § 25 første ledd ny bokstav g. Vi nevner at adgangen til å fastsette et bestemt oppholdssted må leses i lys av Grunnloven § 106, jf. EMK protokoll 4 artikkel 2. Det er ikke noe absolutt forbud mot slike innskrenkninger i bevegelsesfriheten, men tiltaket må være «in accordance with law and [...] necessary in a democratic society». Det er antatt at tiltaket må kunne prøves for en domstol (Kjølbrot, 2020, s. 1426-1435). Vi anbefaler derfor at departementet vurderer hvor langt man kan gi ungdomskoordinatoren adgang til å fastsette slike tiltak.

Siden den siktede ikke lenger skal samtykke, oppstår spørsmålet om hvor langt man kan pålegge ham eller henne å oppholde seg på et bestemt sted. En ting er å pålegge den siktede å holde seg hjemme om natten. Skulle man pålegge ham eller henne å holde seg hjemme hele døgnet (bortsett fra eventuell utgang til skole eller arbeid), nærmer det seg en frihetsstraff som sones utenfor fengselsanstalt.

Ovenfor har vi gått inn for at domstolen – som ved andre straffarter – skal kunne pålegge kontaktforbud og andre rettighetstap. Men vi er enige i at det likevel er hensiktsmessig at det kan pålegges slikt forbud av ungdomskoordinatoren. Dels kan det være at det oppstår nye behov, og dels er det slik at kontaktforbud etter straffeloven § 57 kan ilegges til vern for fornærmede, men ikke for å holde lovbrøyteren unna «dårlige kamerater».

Vi er enig i at adgangen til å fastsette institusjonsopphold som krav i ungdomsplanen oppheves.

8. KLAGEADGANG

Reglene om klageadgang må selvsagt tilpasses den ordningen departementet ellers foreslår. Vi er enig i at en klage i seg selv åpenbart ikke er noe brudd på noe vilkår. Det er en eventuell manglende oppfyllelse av et vilkår man er uenig i, som kan være et brudd.

Vi nevner at det etter straffegjennomføringsloven § 7 bokstav e er en kortere klagefrist (7 dager) enn den alminnelige treukersfristen etter forvaltningsloven § 29. Det er neppe behov for en så kort klagefrist i saker etter konfliktrådsloven, men spørsmålet kan nevnes.

Det følger, slik vi forstår forslaget, motsetningsvis at avgjørelse om å sende en bruddsak til kriminalomsorgen eller påtalemyndigheten, ikke kan påklages. For saker om samfunnsstraff er dette fastsatt uttrykkelig i straffegjennomføringsloven § 7 første ledd bokstav f, og det kan være en fordel om dette fastsettes i loven, eller i hvert fall tydeliggjøres i forarbeidene.

Etter gjeldende ordning vil en klausul om å yte ikke-økonomisk kompensasjon til den som er påført en skade, et tap eller en annen krenkelse, være godtatt eksplisitt av lovbrøyteren, og en slik klausul kan derfor etter omstendighetene anses som en avtalemessig forpliktelse. Når ungdomskoordinatoren fastsetter en slik klausul, skaper det neppe en direkte sivilrettslig

forpliktelse mellom lovbryteren og den skadelidte. Det kan likevel ha betydning for den skadelidte om det fastsettes en slik ikke-økonomisk kompensasjon. Det kan være hensiktsmessig om det avklares i forarbeidene om fornærmede vil ha klagerett etter forvaltningsloven § 28 over at det ikke er fastsatt noen klausul om kompensasjon, eller over at den er satt for lavt.

10. BRUDD PÅ VILKÅR FOR STRAFFEGJENNOMFØRINGEN

Vi er enig i at retten i en bruddsak skal få adgang til å velge den reaksjonen som fremstår som mest adekvat. Departementet foreslår at retten skal kunne bestemme at «hele eller deler av den subsidiære fengselsstraffen skal fullbyrdes eller omgjøres til samfunnsstraff eller *delvis* betinget fengsel» (uthevet her). Vi kan ikke se at det er nødvendig å begrense rettens adgang til å gjøre *hele* den subsidiære straffen betinget.

Et eksempel på at en slik regel kan virke uheldig, er Borgarting lagmannsretts dom av 11. mars 2019 (LB-2018-169500). Den domfelte var 16 år gammel da hun begikk grove bedragerier og ett grovt tyveri. Hun var dømt til ungdomsstraff med en subsidiær fengselsstraff på 75 dagers fengsel. Hun tilbakekalte samtykket til ungdomsstraff. Tingretten hadde kommet til at den subsidiære fengselsstraffen skulle gjøres helt ut betinget (TOSLO-2018-126243), men lagmannsretten fastsatte at 14 dager av straffen skulle fullbyrdes. Det er lite trolig at den siktede ville fått ubetinget fengsel hvis ungdomsstraff ikke hadde blitt idømt av tingretten i den opprinnelige dommen. Etter vår oppfatning bør uttrykket «delvis» strykes fra forslaget.

13. VANDELSMESSIGE SPØRSMÅL

Spørsmålet om å sløyfe regler om utelukkelse basert på typen straffereaksjon

Etter gjeldende rett skal det som kjent innhentes en uttømmende og utvidet politiattest, jf. politiregisterloven § 41, ved ansettelse og oppnevning av konfliktrådsledere, ungdomscoordinatorer og meklere (konfliktrådsloven § 6 tredje ledd). Etter § 6 første og annet ledd er det fastsatt detaljerte regler om utelukkelse fra ansettelse og oppnevning basert på straffereaksjoner. For eksempel er det fastsatt at den som er idømt ungdomsstraff, ikke kan ansettes eller oppnevnes før det er gått minst ti år siden dommen var rettskraftig (§ 6 første ledd nr. 7). Denne regelen er vanskelig å harmonere med at noen dommer på ungdomsstraff vil falle bort fra politiattesten fem år etter lovbruddet, se politiregisterloven § 40 nr. 6 bokstav b jf. § 41 nr. 1 bokstav c.

Reglene er inspirert av – men ikke likelydende med – reglene om utelukkelse av meddommere etter domstolloven § 72. Det er i tråd med tidligere praksis – helt siden konfliktrådsloven 1991 har det vært en tett kobling mellom reglene om vandelskrav for meddommere og vandelskrav for meklere i konfliktrådet.

Bestemmelsen er i hovedsak bygget opp slik at strengere straffereaksjoner medfører lengre utelukkelsestid. For de mildeste reaksjonene er utelukkelsestiden to år etter endelig reaksjonsfastsettelse.

Departementet foreslår at disse detaljerte reglene om utelukkelse skal sløyfes.

I de senere årene har det vært en tendens til at endringer reglene om vandel går i strengere retning. Det er derfor prinsipielt prisverdig at departementet tar initiativ til å vurdere om reglene skal lempes.

Departementet viser til at Sekretariatet for konfliktrådene har opplyst at «de strenge kravene til vandel i praksis [... medfører] at ellers egnede personer utelukkes» (s. 103). Det er imidlertid ikke gitt noen eksempler, eller angitt hvor ofte dette skjer. Det er heller ikke angitt hva slags lovbrudd som Sekretariatet mener ikke har betydning for egnetheten. For en diskusjon om forslaget til regelendring ville det vært en betydelig fordel om høringsinstansene

kunne ta del i vurderingen av hva slags lovbrudd og reaksjoner som burde kunne føre til utelukkelse.

Henvisningen til at det – overraskende nok – ikke er fastsatt detaljerte vandelskrav for *dommere og dommerfullmektiger*, har ikke stor vekt. Det følger av publiserte retningslinjer fra Innstillingsrådet for dommere at reglene for meddommere anses som et minimumskrav. I praksis er det etablert et krav om «plettfriandel» (Holmboe & Myhrer, 2018, s. 269-270).

Derimot kan det synes som et mer tungtveiende argument at det ved tilsetning i *kriminalomsorgen* ikke er fastsatt tilsvarende detaljerte utelukkelsesregler (straffegjennomføringsloven § 8). I bestemmelsen er det imidlertid fastsatt at ikke må være «noe å utsette på vandelen til tilsatte i kriminalomsorgen eller til arbeidstakere som utfører arbeid der som ledd i forvaltningssamarbeidet». Dette vandelskravet praktiseres strengt (Holmboe & Myhrer, 2018, s. 319-326). Det skal nok derfor en del til for at en person som var utelukket fra konfliktrådet etter den gjeldende regelen i konfliktrådsloven § 6, ville oppnå tilsetning i kriminalomsorgen.

Etter departementets oppfatning treffer ikke ansatte og meklere i konfliktrådene *avgjørelser* i sakene. Det er ikke en presis gjengivelse av lovens ordning. Meglere skal vurdere om en inngått avtale i konfliktrådet i straffesaker skal godkjennes (konfliktrådsloven § 17), noe som kan ha stor betydning for partene. Ungdomscoordinatorer skal treffe en rekke avgjørelser under straffegjennomføringen som kan ha stor betydning for siktede/domfelte, og etter omstendighetene føre til bruddsak og soning.

Etter vårt syn kan det diskuteres om reglene bør mykes opp, for eksempel slik at de mildeste reaksjonene ikke lenger skal føre til obligatorisk utelukkelse i en viss tid. Siden enkelte dommer på ungdomsstraff kan falle ut av en uttømmende politiattest etter fem år, kunne det være hensiktsmessig å forkorte utelukkelsestiden til fem år i konfliktrådsloven § 6 første ledd nr. 7. (I så fall bør reglene om samfunnsstraff endres for unge lovbrύτε, siden lovbrύτεren ikke bør tape på at det idømmes den mildere reaksjonen samfunnsstraff.)

Vi kan imidlertid ikke se at det prinsipielle spørsmålet om å sløye alle utelukkelsesregler er utredet så grundig at det er forsvarlig å gjennomføre det uten en tydeligere drøfting av hva slags saker man mener ikke lenger bør ha avgjørende betydning ved vandelsvurderingen.

Utformingen av kravet tilandel

Skal man gjennomføre en endring i reglene om utelukkelse på grunn av ilagte straffereaksjoner i konfliktrådsloven § 6, oppstår spørsmålet om hvordan regelen skal utformes. Departementets forslag går ut på at regelen om innhenting av uttømmende og utvidet politiattest skal videreføres, men at konsekvensen av merknader på politiattesten skal vurderes som en del av spørsmålet om søkerens egnethet.

Departementets forslag ville innebære at dagens forbud mot å tilsette eller oppnevne «den som er siktet, tiltalt, har vedtatt forelegg eller er dømt for seksuelle overgrep mot barn» (konfliktrådsloven § 6 første ledd nr. 1) ville bortfalle. Det er mulig det er en rimelig løsning, i hvert fall der det er gått lang tid siden lovbruddet. Vi nevner likevel at departementets forslag går i motsatt retning av tendensen i nyere lovgivning. (Se for eksempel endringer i 2019 i opplæringslova § 10-9 og folkehøyskolelova § 6, som innførte tilsetningsforbud i videregående skoler og folkehøyskoler). – Skal man beholde regelen, bør det fastsettes i forskrift hvilke lovbrudd som regnes som «seksuelle overgrep mot mindreårige».

I motsetning til reglene om kriminalomsorgen vil altså departementets forslag ikke gi noen føringer for hva som skulle være terskelen for å bli tilsatt eller oppnevnt. Det er uheldig for rettslikheten og publikums tillit til konfliktrådene. I praksis er det antatt at krav om uttømmende politiattest korresponderer med et strengt vandelskrav, mens krav om ordinær politiattest indikerer at kravene er noe mildere. Skal man gjennomføre en regelendring – noe vi altså mener ikke er tilstrekkelig grunnlagt eller utredet – bør det sies noe i lovteksten og

forarbeidene om hva som normalt skal til for at vandelskravet ikke er oppfylt. Det vil både ha betydning hva slags lovbrudd det er snakk om, om det er flere lovbrudd, hvor streng straff som ble idømt og hvor lenge det er siden lovbruddet.

Etter vårt syn taler hensynet til sammenhengen i regelverket for at man legger seg tett opp til vandelskravene for ansatte i kriminalomsorgen. Det bør i hvert fall gjelde for ungdomskoordinatorer og konfliktrådsledere, som driver en virksomhet som ligger tett opp til kriminalomsorgens oppgaver. De unge lovbyrterne kan også være i en sårbar situasjon.

Når det gis regler om politiattester, argumenteres det ofte ut fra abstrakte strafferammer. Det vil gi Stortinget et bedre grunnlag for å treffe sine valg om forslagene illustreres med eksempler fra rettspraksis som viser hva slags saker som vil omfattes. En slik fremgangsmåte ble valgt da Regjeringen foreslo straffskjerpelser ved innføringen av straffeloven 2005 (Ot.prp. nr. 22 (2008-2009); Prop. 97 L (2009-2010)), og vi tilrår at departementet viser til eksempler i proposisjonen.

Forslag om innføring av krav til politiattest for andre ansatte ved konfliktrådet som behandler enkeltsaker

Departementet foreslår videre at det skal innføres et krav om at andre ansatte ved konfliktrådene som skal behandle enkeltsaker, skal legge fram ordinær politiattest etter politiregisterloven § 40 ved ansettelsen.

Vi er enige i at det ved innføring av krav om politiattest for nye grupper vurderes om den formelle hovedregelen om ordinær politiattest er tilstrekkelig. Men vi har litt vanskelig for å se at det er grunnlag for å operere med to forskjellige typer politiattest for de forskjellige ansatte i konfliktrådet som behandler enkeltsaker. Departementet begrunner forslaget om å utvide hjemmelsgrunnlaget for politiattester slik (s. 104):

«Det er vist til at 'rådgiverne' kan være i direkte kontakt med partene under saksforberedelsen og kan følge opp partene i etterkant av meklingsmøter. Dette gjelder også i alvorlige straffesaker og i saker der partene er mindreårige. Videre har 'rådgiverne' normalt ansvar for straffegjennomføringen ved oppfølging i konfliktråd – på tilsvarende måte som ungdomskoordinator har ansvar ved ungdomsstraff og ungdomsoppfølging».

Denne begrunnelsen trekker etter vårt syn i retning av at reglene for de to gruppene burde være like.

Det er to praktiske forskjeller på en uttømmende og en ordinær politiattest her.

Politiattesten som kreves av konfliktrådsledere, ungdomskoordinatorer og meglere, er også *utvidet*. Den vil altså ta med også en del saker som ikke er endelig avgjort (se nærmere politiregisterforskriften kapittel 31). Den ordinære politiattesten etter politiregisterloven § 40 vil bare omfatte endelige avgjørelser.

Videre vil reaksjonene på den ordinære politiattesten falle bort fra attesten etter en tid. Den praktiske betydningen av dette er størst for straffer på seks måneder ubetinget fengsel og mindre (eventuelt samfunnsstraff med tilsvarende subsidiær fengselsstraff). For disse reaksjonene vil hovedregelen for voksne lovbyrtere være at reaksjonen skal anmerkes i *tre år etter at reaksjonen er endelig ilagt* (politiregisterloven § 40 nr. 5).

For straffer på ubetinget fengsel i mer enn seks måneder står reaksjonen på en ordinær politiattest i *ti år fra løslatelsen* (politiregisterloven § 40 nr. 7).

Vi nevner at idømt rettighetstap vil stå på en ordinær politiattest i ti år etter at rettighetstapet er opphørt (politiregisterloven § 40 nr. 7 bokstav d).

Departementet har ikke gjengitt eksempler på straffedommer som vil falle på den ene eller den andre siden av grensen på «mer enn seks måneders fengsel». Når man skal ta stilling til hensiktsmessigheten av en regel om vandelskrav, vil det være en fordel å analysere det gjeldende straffenivået. Vi nevner noen eksempler.

Av *voldslovbruddene* vil kroppskrenkelse og grov kroppskrenkelse (straffeloven § 271 og § 272) ofte gi fengselsstraff på under seks måneder. Det samme gjelder kroppsskade etter straffeloven § 273, som ikke utypisk vil gi en straff på 75 til 90 dagers ubetinget fengsel (HR-2013-1384-A – Rt-2013-978; HR-2013-2658-A – Rt-2013-1702).

Også *seksuallovbrudd* vil i en del tilfeller gi en straff av mindre enn seks måneders ubetinget fengsel. Misbruk av overmaktsforhold til å skaffe seg seksuell omgang (straffeloven 2005 § 295; tidligere straffeloven 1902 § 193) vil ofte gi en straff på over seks måneders ubetinget fengsel (Haugen & Ejfestad, 2019, s. 371-373; Matningsdal, 2017, s. 698). Det er likevel eksempler på at straffen er blitt satt mildere enn dette. I 2013 ble en 36 år gammel lærer dømt for overtredelse av straffeloven 1902 § 193 til ubetinget fengsel i 120 dager (og rettighetstap) for å ha hatt samleie med en 16 år gammel elev (LB-2012-180791 – RG-2013-775). Uten rettighetstapet ville dommen falt bort fra en ordinær politiattest i 2016.

Seksuell omgang med barn mellom 14 og 16 år vil som utgangspunkt gi en straff på 6 måneders ubetinget fengsel ved samleie (Haugen & Ejfestad, 2019, s. 386; Matningsdal, 2017, s. 734-736). En slik dom vil altså falle bort fra en ordinær politiattest tre år etter dommen.

Disse lovbruddene vil etter dagens regler utelukke domfelte fra meglerverv eller stilling som ungdomskoordinator eller konfliktrådsleder i ti år fra dommen (konfliktrådsloven § 6 første ledd nr. 6). De ville neppe heller uten videre ha blitt ansett for å ha tilfredsstillende vandel for tilsetning i kriminalomsorgen.

Det vil være hensiktsmessig om departementet i proposisjonen gir noen eksempler fra rettspraksis på saker med dette straffenivået, som altså etter forslaget normalt vil falle ut av en ordinær politiattest tre år etter dommen. Slik kan Stortinget vurdere spørsmålet basert på konkrete eksempler.

Forslag om endring i domstoloven § 72 om krav til meddommere

Vi er enig i at utelukkelsesregelen for meddommere i domstoloven § 72 utvides til å omfatte ungdomsstraff på samme måte som samfunnsstraff.

En inkonsekvens i reglene om politiattest for unge lovbreakere i politiregisterloven § 40 nr. 6

Reglene om politiattester er utformet for å være mer skånsomme overfor unge lovbreakere. Ved samfunnsstraff og ungdomsstraff er det fastsatt at reaksjonen bare skal stå på en ordinær politiattest i fem år fra handlingen (politiregisterloven § 40 nr. 6). Det er ment å gi lovbreakeren fordelene av at reaksjonen skal stå på attesten i kortere tid enn hvis han eller hun var over 18 år på handlingstidspunktet. Dersom saken behandles raskt (jf. straffeprosessloven § 249 og § 275), vil fristen ofte være til ulempe for lovbreakeren så lenge endelig dom faller mindre enn to år etter handlingen (Holmboe & Myhrer, 2018, s. 80-84).

Dersom Marte Kirkerud (17 år gammel) begår et lovbrudd *1. juli 2020* og hun dømmes *1. oktober 2020*, vil en dom på 6 måneder ubetinget fengsel falle ut av en ordinær politiattest tre år etter dommen, altså *1. oktober 2023*. Får Marte ungdomsstraff eller samfunnsstraff med subsidiær fengselsstraff på seks måneder, vil regelen i politiregisterloven § 40 nr. 6 bokstav b føre til at dommen står på politiattesten i fem år etter lovbruddet, altså til *1. juli 2025*. Hadde Marte fylt 18 år på tidspunktet for lovbruddet og hun fikk samfunnsstraff med subsidiær fengselsstraff på seks måneder, ville hun altså kunnet presentere en ren ordinær politiattest nesten to år tidligere.

Reglene om politiattest kan ha stor betydning for rehabiliteringen, ikke minst fordi behovet for å fremlegge politiattest til studier eller arbeid kan øke utover i tjueårene. Vi mener derfor departementet bør vurdere å foreslå endringer i reglene. Det kan for eksempel gjøres ved en regel som fastsetter at det for unge lovbyggere er den korteste fristen som skal gjelde. Altså skal attestutstederen velge å anmerke regelen etter den ordinære regelen i politiregisterloven § 40 nr. 5 (tre år etter endelig reaksjon) dersom dette vil gi en gunstigere løsning for lovbyggen enn unntaksregelen i § 40 nr. 6. En slik endring vil bringe reglene i samsvar med lovens intensjon.

14. FORELDDELSE AV IDØMT STRAFFANSVAR

Vi er enig i at det fastsettes en foreldelsesfrist for fullbyrding av idømt straff. Som departementet påpeker, er spørsmålet om man skal innføre en frist på fem år, eller følge lengden på den subsidiære fengselsstraffen, som ofte vil medføre at fristen blir på ti år, siden grensen her går ved ett års fengsel (straffeloven § 93 første ledd bokstav a og b).

Unge lovbyggere som idømmes ubetinget fengsel, får ofte deldom. Dermed vil den som får ubetinget fengsel, ofte få en straff som foreldes tidligere enn den som får ungdomsstraff eller samfunnsstraff for det samme forholdet. Se for eksempel HR-2016-1364-A, der de to domfelte fikk ungdomsstraff med subsidiær fengselsstraff på to og et halvt år i tingretten, men fire års fengsel i Høyesterett, hvorav ett år ubetinget fengsel. Foreldelsesfristen for den idømte straffen ville dermed blitt ti år hvis tingrettens dom var blitt stående, mens den nå ble fem år etter den strengere dommen i Høyesterett. Motsatt skjedde det i HR-2017-579-A, der lagmannsretten dømte til fengsel i tre år, hvorav ett år ubetinget. I Høyesterett ble den domfeltes anke tatt til følge og straffen satt ned til ungdomsstraff med en subsidiær fengselsstraff på to år – noe som altså førte til at foreldelsesfristen for idømt straff ble doblet fra fem til ti år.

Som departementet erkjenner, er det vanskelig å se for seg at det er hensiktsmessig å fullbyrde en dom på ungdomsstraff nærmere ti år etter dommen.

Samtidig bør samfunnsstraff og ungdomsstraff ha samme regler. Valget står derfor mellom å lage en regel om at foreldelsesfristen alltid skal være fem år for begge disse reaksjonene, og å kopiere dagens regel for samfunnsstraff.

En straff av ubetinget fengsel på ett år vil normalt oppfattes som en langt strengere reaksjon enn ungdomsstraff eller samfunnsstraff, uavhengig av den subsidiære fengselsstraffen. Prinsippet i straffeloven § 93 er at det er lengst foreldelsesfrist for de strengeste reaksjonene. Det kan derfor argumenteres for at målet om enklere regler lettest oppfylles ved å sette en femårsfrist for begge disse reaksjonene.

Det kan også gjøre reglene enklere på en annen måte: Etter straffeloven § 93 femte ledd skal foreldelsesfristen for avbrutt samfunnsstraff regnes på grunnlag av den gjenstående straffetiden (Matningsdal, 2015, s. 823). Dersom man tenker seg at den domfelte i HR-2017-579-A hadde fått samfunnsstraff med en subsidiær fengselsstraff på 1 ½ år, men det ble brudd etter at mer enn 1/3 av samfunnsstraffen var gjennomført, ville foreldelsestiden for den resterende subsidiære fengselsstraff gått ned fra ti til fem år.

Departementet har ikke foreslått noen tilsvarende regel for ungdomsstraff. Prinsipielt burde reglene også på dette punktet være like for samfunnsstraff og ungdomsstraff. Det ville imidlertid skape andre problemer: Mens man ved samfunnsstraff kan telle gjennomførte timer og sammenholde dem med hvor mange timer som gjenstår, er ikke dette noen mulighet ved ungdomsstraff. Det må den dømmende rett ta stilling til i en omgjøringssak. Det skal da gjøres en konkret vurdering; det er ikke avgjørende hvor lang tid av gjennomføringstiden som er gått, men hvor mye innhold det har vært i gjennomføringen (HR-2020-1351-A, avsnitt 34). Tolkningen av foreldelsesreglene vil dermed bli temmelig komplisert der noe av ungdomsstraffen er gjennomført, men saken blir liggende lenge etter at gjennomføringen er avbrutt.

Rettstekniske hensyn taler derfor etter vårt syn for å sette en felles foreldelsesfrist på fem år for fullbyrdingen både av samfunnsstraff og ungdomsstraff, uavhengig av lengden på den subsidiære fengselsstraffen.

16. TVANGSMIDLER FOR UNGDOM

Vi er enig i at det gis hjemmel for avhenting og pågripelse på samme måte som ved samfunnsstraff. Vi er også enig i at straffeprosessloven § 222 c om oppholdsforbud utvides til å gjelde ungdom over 15 år, og at politiloven § 13 endres for å gi politiet adgang til å gripe inn også overfor ungdom over 15 år.

17. FORSLAG TIL BRUK AV ELEKTRONISK OG DIGITAL KONTROLL

17.1 Oppholdspåbud med elektronisk kontroll som varetektssurrogat

Vi deler ønsket om å begrense bruken av varetekt for unge lovbyggere. Oppholdspåbud på bopel med elektronisk kontroll kan i så måte være egnet. Det er imidlertid viktig å merke seg at fengsling av personer under 18 år bare skal skje når det er tvingende nødvendig, jf. straffeprosessloven § 184 annet ledd annet punktum (Keiserud mfl., 2020, s. 693 og 741). Det bør sies noe i motivene om terskelen skal være lavere for å beslutte oppholdspåbud enn for å fengse den siktede.

Vi noterer oss at departementet i forslaget til straffeprosessloven § 188 nytt annet ledd (i notatet s. 124 benevnt som tredje ledd) ønsker å fastsette at det i så fall må innhentes samtykke fra «siktede og eventuelle myndige samboende personer, og lovbruddet som ligger til grunn for siktelsen ikke er begått mot disse». Departementet bemerker videre:

«Ettersom siktede er mindreårig, kreves det samtykke fra den som har foreldreansvaret for vedkommende og som er myndig, jf. vergemålsloven § 16.

Det foreslås også et vilkår om at det straffbare forholdet ikke er begått mot personer siktede bor sammen med. Dette innebærer at oppholdspåbudet ikke kan gjelde samme bopel som fornærmedes bopel.»

Selv om vi er enige i at det legges opp til å kunne bruke oppholdspåbud med elektronisk kontroll for å redusere bruken av varetekt overfor unge lovbyggere, mener vi at regelen ikke bør vedtas slik som den foreslås.

For det første vil bemerke at det ikke er samsvar mellom forslaget til lovtekst og bemerkingen i motivene. Etter forslaget til ordlyd er det ikke noe forbud mot at den siktede utstår «varetekt» i hjemmet til en mindreårig fornærmet. Det bør klargjøres i lovteksten.

For det andre savner vi et *barneperspektiv* i departementets drøftelse. Etter Barnekonvensjonen artikkel 4 er forstått det slik at «oppfyllelse av barnekonvensjonen artikkel 3 nr. 1 krever en kontinuerlig prosess av konsekvensutredninger (for å forutsi virkningen av et lovforslag, en politikk eller en budsjettbevilgning som berører barn eller barns muligheter til å nyte godt av sine rettigheter)» (FNs Barnekomité, 2003 punkt IV; NOU 2019: 23, s. 59).

Reglene om unge lovbyggere skal ivareta barnets beste, men prinsippet gjelder også barn som ikke er mistenkt for å ha brutt straffeloven. Departementet drøfter hensynet til den siktedes rettigheter etter barnekonvensjonen inngående, men har ikke nevnt hensynet til *andre barn* som bor i hjemmet.

Etter ordlyden i departementets utkast er det ikke noe vilkår at andre mindreårige som bor i hjemmet, skal høres. Etter Grunnloven § 104 skal barn bli hørt i spørsmål som gjelder dem selv, og deres mening skal tillegges vekt i overensstemmelse med deres alder og utvikling. Barnets beste skal være et grunnleggende hensyn. Mens en 18-åring som bor i husstanden kan nekte at hjemmet brukes som et varetektssurrogat, gis ikke et mindre barn noen rettigheter etter departementets utkast.

Der det bor mindreårige barn i husstanden, vil den eller de foreldrene som bor i samme husstand, kunne hindre hjemmevaretekten ved å nekte å samtykke dersom forelderens vurderer det slik at det ikke er bra for barnet, jf. vergemålsloven § 16. Vi savner imidlertid en analyse av situasjonen der begge foreldre har foreldreansvaret, men ikke bor sammen. Vi er klar over at dette er samme ordning som ved såkalt hjemmesoning etter straffegjennomføringsloven § 16, men etter at denne bestemmelsen kom, er Grunnloven § 104 vedtatt.

Det er ikke opplagt at barneloven § 37 gir rett for den forelderens som barnet bor sammen med, til å treffe beslutning om at barnet skal bo i et hjem der en lovbrøyer mistenkt for et straffbart forhold skal oppholde seg uten å kunne gå ut som han eller hun vil (Holmboe, 2009; se også Søvig, 2009). I noen tilfeller vil det også være den andre forelderens som barnet bor mest hos, og som har myndigheten etter § 37. Spørsmålet om samtykke ved hjemmesoning har for øvrig vært tatt opp av daværende stortingsrepresentant Kjell Ingolf Ropstad (Dokument nr. 15:1142 (2014-2015)).

Lovgiveren må ikke glemme hensynet til disse barna.

Det er videre en viktig forskjell at hjemmesoning etter straffegjennomføringsloven § 16 forutsetter at den domfelte skal sysselsettes ved arbeid eller skolegang, mens et varetektssurrogat kan medføre at den siktede må oppholde seg i hjemmet 24 timer i døgnet. Straffegjennomføringsloven § 16 ble for øvrig vedtatt før Grunnloven § 104, og bør ikke gi grunnlag for regler på andre områder.

Dersom departementet ønsker å gå videre med forslaget, er det nødvendig å ivareta andre barns interesser bedre enn det forslaget legger opp til. Etter vår oppfatning må barn under 18 år i husstanden gis anledning til å gi uttrykk for sitt syn i tråd med barnets alder og modenhet, og *begge* foreldre må samtykke, også der de bor hver for seg. Dersom forelderens som bor der varetektssurrogatet skal utholdes vil samtykke, mens den andre ikke vil det, kan enten løsningen bli at surrogatet ikke kan gjennomføres, eller at det (som i straffeprosessloven § 93 g) oppnevnes en setteverge.

17.2 Elektroniske og digitale kontrolltiltak under gjennomføring av ungdomsstraff

Departementet foreslår en tilføyelse i konfliktrådsloven § 25 nytt annet ledd:

«Ved ungdomsstraff kan planen også gå ut på at ungdommen skal undergis elektroniske og digitale kontrolltiltak dersom det er nødvendig for å kontrollere at vedkommende overholder vilkårene etter første ledd bokstav g² og h³.»

Etter vår oppfatning er det flere problemer med dette forslaget.

For det første bør *retten* også ved idømmelse av ungdomsstraff kunne kombinere straffen med kontaktforbud etter straffeloven § 57, som vi har drøftet ovenfor.

- En viktig forskjell på kontaktforbud etter straffeloven § 57 og besøksforbud etter straffeprosessloven § 222 a er at det ikke kan pålegges elektronisk kontroll ved besøksforbud. Det er en bevisst lovgivervilje, blant annet fordi gjennomføring av elektronisk kontroll som ikke har vært vurdert av en domstol, kan komme i et tvilsomt forhold til EMK artikkel 5 nr. 4 og protokoll 4 artikkel 2 (Keiserud mfl., 2020, s. 892-893; Ot.prp. nr. 25 (2008-2009), s. 18-19). Etter vår oppfatning bør man ikke uten nøye vurdering gi konfliktrådet adgang til å bruke et tvangsmiddel som lovgiveren ikke har villet gi til påtalemyndigheten.
- Reglene i straffegjennomføringsloven § 16 a om elektronisk kontroll gjelder hjemmesoning av idømt fengselsstraff. Det er prinsipielt og praktisk noe helt annet å

² [overholde bestemmelser om oppholdssted]

³ [unngå kontakt med bestemte personer]

anvende slike regler for å gjennomføre en straff i frihet. Hvis «oppholdssted» tolkes så strengt at den siktede for eksempel skal holde seg hjemme når han eller hun ikke er på arbeid eller skole, vil ordningen få sterke likhetstrekk med hjemmesoning av fengselsstraff etter straffegjennomføringsloven § 16 a. For øvrig vil det også her være nødvendig å regulere om de andre som bor i husstanden skal måtte samtykke, og stillingen til barn i hjemmet, jf. ovenfor.

Vi er klar over at lovbrysterens situasjon kan endre seg slik at det er behov for å fastsette vilkår om kontaktforbud etter at gjennomføringen er påbegynt. Men en bruk av elektronisk kontroll går etter vår oppfatning for langt.

Etter vårt syn skaper ordningen altså betydelige rettssikkerhetsspørsmål, og utfordringene kan langt på vei løses ved at retten får adgang til å ilegge kontaktforbud, som ved andre straffarter.

ET FORSLAG TIL ENDRING I ARRESTORDRELOVEN

Etter arrestordreloven § 8 første ledd bokstav f skal en nordisk-europeisk arrestordre avslås for forhold som «det ligg føre godkjend norsk avtale frå mekling i konfliktråd for, og avtalen ikkje er vesentleg misleghalden». Da arrestordreloven ble gitt i 2012, var dette den eneste formen for løsning av en straffesak som var overført til konfliktrådet etter straffeprosessloven § 71 a. Loven løser ikke spørsmålet om en arrestordre skal avslås der påtalemyndigheten har overført en sak til ungdomsoppfølging eller oppfølging i konfliktråd etter straffeprosessloven § 71 a, og det er fastsatt en ungdomsplan som er under gjennomføring. Dersom saken er overført til ungdomsoppfølging eller oppfølging av konfliktråd som vilkår for påtaleunntatelse etter straffeprosessloven § 69, følger det av arrestordreloven § 8 første ledd bokstav h at arrestordren skal avslås. Det kan være noe uklart om en ungdomsplan kan tolkes som «avtale», eventuelt om man kan si at det er gitt «påtaleavkall».

Spørsmålet synes å være oversett da konfliktrådsloven 2014 innførte nye avgjørelsesformer.

Vi er klar over at Kongen i statsråd den 13. november 2020 oppnevnte et utvalg som skal vurdere endringer i regelverket om utlevering og arrestordrer, men anbefaler likevel at departementet nå vurderer dette spørsmålet uten å avvente utvalgets arbeid. Det ville være uheldig om en gjennomføring av en ungdomsplan måtte avbrytes fordi lovbrysterens måtte overleveres til et annet land for lovbruddet. I det minste skaper dagens regel en rettsusikkerhet som kan være uheldig.

KILDER

Rettsavgjørelser

HR-2004-2076-A – Rt-2004-1949. *Strafferett. Sedelighetsforbrytelse. Samleie. Mindreårig. Straffutmåling.*

HR-2005-1014-A – Rt-2005-833 P. *Plenumsavgjørelse - seksuell omgang med barn under 14 år - villfarelse om alder.* Hentet fra <https://www.domstol.no/Enkelt-domstol/hoyesterett/avgjorelser/2005/hr-2005-01014-a/>

HR-2013-1384-A – Rt-2013-978. *Askebeger. Legemsbeskadigelse.*

HR-2013-2658-A – Rt-2013-1702. *Legemsbeskadigelse.*

HR-2016-1364-A. *Ungdomsstraff. Seksuallovbrudd begått av flere.* Hentet fra <https://www.domstol.no/Enkelt-domstol/hoyesterett/avgjorelser/2016/hoyesterett-straff/ungdomsstraff2/>

HR-2016-1365-A. *Ungdomsstraff. Seksuallovbrudd mot 5-6 år gammel jente.* Hentet fra <https://www.domstol.no/Enkelt-domstol/hoyesterett/avgjorelser/2016/hoyesterett-straff/ungdomsstraff/>

HR-2017-579-A. *Ungdomsstraff for samleier med barn under 14 år.* Hentet fra <https://www.domstol.no/Enkelt-domstol/hoyesterett/avgjorelser/2017/hoyesterett-straff/ungdomsstraff-for-samleier-med-barn-under-14-ar/>

- HR-2018-2096-A. *Straffutmåling og oppreisning for seksuell omgang med barn under 16 år*. Hentet fra <https://www.domstol.no/Enkelt-domstol/hoyesterett/avgjorelser/2018/hoyesterett-straft/straffutmaling-og-oppreisning-ved-seksuell-omgang-med-barn-under-16-ar/>
- HR-2020-1351-A. *Ungdomsstraff. Omgjøring*. Hentet fra <https://www.domstol.no/Enkelt-domstol/hoyesterett/avgjorelser/2020/hoyesterett-straft/hr-2020-1351-a/>
- LB-2012-180791 – RG-2013-775. *Lærer og elev. Utnyttelse av overmaktsforhold*. Borgarting lagmannsrett.
- LB-2018-169500. *Strafferett. Ungdomsstraff. Omgjøring. Betinget dom*.
- TOSLO-2018-126243. *Strafferett. Omgjøring av ungdomsstraff. Vilkårsbrudd. Grovt bedrageri. Grovt tyveri*.

Lovforarbeider og andre offentlige dokumenter

- Dokument nr. 15:1142 (2014-2015). *Skriftleg spørsmål fra Kjell Ingolf Ropstad (KrF) til justis- og beredskapsministeren*. Hentet fra <https://www.stortinget.no/nn/Saker-og-publikasjoner/Sporsmal/skriftlege-sporsmal-og-svar/Skriftlig-sporsmal/?qid=62998>
- FNs Barnekomité. (2003). *General comment no. 5 (2003): General measures of implementation of the convention on the rights of the child (arts. 4, 42 and 44, para. 6)*. Hentet fra <http://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d%2FPPrICAqhKb7yhsiQql8gX5Zxh0cQqSRzx6Zd2%2FQRsDnCTcaruSeZhPr2vUevjbn6t6GSi1fheVp%2Bj5HTLU2Ub%2FPZZtQWn0jExFVnWuhiBbqgAj0dWBoFGbK0c>
- FNs Barnekomité. (2013). *General comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration (art. 3, para. 1)*. Hentet fra file:///C:/Users/morhol/Documents/Litteratur/CRC_C_GC_14_ENG.pdf
- Justis- og beredskapsdepartementet. (2020). *Forslag til endringer i forvaltningsloven m.m. – utvidet adgang til informasjonsdeling – oppfølging av enkelte forslag i NOU 2019:5*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing---forslag-til-endringer-i-forvaltningsloven-m.m---storre-adgang-til-informasjonsdeling/id2739960/?expand=horingsnotater>
- NOU 2019: 5. *Ny forvaltningslov: Lov om saksbehandlingen i offentlig forvaltning (forvaltningsloven)*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2019-5/id2632006/>
- NOU 2019: 23. *Ny opplæringslov*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/lovutvalg/id2682625/>
- Ot.prp. nr. 22 (2008-2009). *Om lov om endringer i straffeloven 20. mai 2005 nr. 28 (siste delproposisjon - slutføring av spesiell del og tilpasning av annen lovgivning)*.
- Ot.prp. nr. 25 (2008-2009). *Om lov om endringer i straffeloven og straffeprosessloven (kontaktforbud med elektronisk kontroll, endring av saksbehandlingsreglene for besøksforbud mv.)*.
- Prop. 97 L (2009-2010). *Endringer i straffeloven 1902 mv. (skjerping av straffen for drap, annen grov vold og seksuallovbrudd)*.
- SOU 2020:63. *Barnkonventionen och svensk rätt*. Hentet fra <https://www.sou.gov.se/>

Litteratur

- Andrews, T. & Eide, A. K. (2019). *Mellom hjelp og straff: Fungerer nye straffereaksjoner for ungdommer etter intensjonen?* Bodø: Nordlandsforskning.
- Christie, N. (2015). Widening the net. *Restorative Justice: An International Journal*, 3(1), 109-113. <https://doi.org/10.1080/20504721.2015.1049876>
- Eide, A. K. & Andrews, T. (2020). Gjenopprettende prosess i ungdomsstraff og ungdomsoppfølging: En analyse av teoretisk og ideologisk bakteppe. *Tidsskrift for strafferett*, 20(3), 290-313. <https://doi.org/10.18261/issn.0809-9537-2020-03-03> ER
- Haugen, F. & Efjestad, J. S. (2019). *Strafferett: håndbok* (5. utg.). Oslo: Cappelen Damm akademisk.
- Hellerslia, T. A. (2018). Uttalelser fra FN-komiteene – en strukturell analyse. *Jussens Venner*, 53(2), 71-111. <https://doi.org/10.18261/issn.1504-3126-2018-02-01> ER
- Holmboe, M. (2009). Hjemmesoning, foreldreansvar og barnerett. *Lov og Rett*, 48(2), 65-66.
- Holmboe, M. & Myhrer, T.-G. (2018). *Vandel: Om politiattester og vurdering av skikkethet*. Oslo: Universitetsforlaget.

- Keiserud, E., Sæther, K. E., Holmboe, M., Jahre, H.-P., Matningsdal, M. & Smørdal, J. G. (2020). *Straffeprosessloven : lovkommentar : bind I* (5. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Kjølbrot, J. F. (2020). *Den Europæiske Menneskerettighedskonvention: For praktikere* (5. utg.). København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag.
- Matningsdal, M. (2015). *Straffeloven: lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff: alminnelige bestemmelser: kommentarutgave*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Matningsdal, M. (2017). *Straffeloven: Annen del. De straffbare handlingene, kommentarutgave*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Stang, E. G., Aamodt, H. A., Sverdrup, S., Kristofersen, L. B. & Winsvold, A. (2013). *Taushetsplikt, opplysningsrett og opplysningsplikt: regelkunnskap og praksis*. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA).
- Strand, V. B. (2019). FNs menneskerettskonvensjoner og FN-komiteenes håndheving av dem. I A. P. Høgberg & J. Ø. Sunde (Red.), *Juridisk metode og tenkemåte* (s. 420-451). Oslo: Universitetsforlaget.
- Søvig, K. H. (2009). *Barnets rettigheter på barnets premisser: utfordringer i møtet mellom FNs barnekonvensjon og norsk rett*. Bergen: Det juridiske fakultet.

Med hilsen

Nina Skarpenes
rektor

Bodil Haug
seniorrådgiver

Dokumentet er elektronisk godkjent uten signatur.

Saksbehandler:
Morten Holmboe

Kopi til:
Politidirektoratet

POLITIET

Politidirektoratet

Troms politidistrikt

Deres referanse:

Vår referanse:
20/108294 - 23

Dato:
03.11.2020

Høring - lovendringer - strafferettslige reaksjoner og tvangsmidler for ungdom

Vi viser til Politidirektoratets brev av 17.09. og Justisdepartementets høringsnotat av 01.09.2020. Høringsnotatet er omfattende og vi har ikke hatt kapasitet til å gjennomgå alle forslagene. Vi ønsker likevel å knytte bemerkninger til noen av temaene i høringsnotatet.

Troms politidistrikt tiltrer forslaget om å lovfeste Koordineringsgruppa (KOG). Når det gjelder hvem som skal være faste medlemmer i KOG, er vi enig i at det bør være fleksibilitet tilpasset lokale forhold når det gjelder å peke ut det faste medlemmet fra Barneverntjenesten. Det bør drøftes om det kan åpnes for "variable" medlemmer også. Det byr på utfordringer når den barneverntjeneste der ungdommen er hjemmehørende, og som har ansvaret for ungdommen, ikke er representert i KOG. Eksempelvis en ungdom fra Trondheim som er plassert på institusjon i Målselv, hvor det er viktig å få informasjon fra barnevernet i Trondheim. Eller en ungdom som nylig er flyttet med familien til Målselv, hvor KOG kan ha behov for å få opplysninger fra den forrige hjemkommunen som over tid har fulgt opp ungdommen. Erfaringen i dag er at barneverntjenesten som er fast medlem i KOG, ikke innhenter opplysninger og deler disse. Det er politiet som innhenter. Vi ønsker velkommen regler som gjør det lettere for barneverntjenestene å dele informasjon med hverandre og med KOG. Det bør enten lages et forslag om at den fast møtende barneverntjeneste kan innhente opplysninger til KOG og dele dette, eller åpne for at barneverntjenesten med ansvar for ungdommen inviteres inn til aktuelt KOG.

Vi tiltrer forslaget om at krav om egnethet for ungdomsstraff eller ungdomsoppfølging lovfestes, og det fremstår fornuftig at kravet om samtykke til straffearten endres til å være en del av egnethetsvurderinga i form av blant annet å vurdere ungdommens motivasjon.

Forslaget om å redusere tilfellene hvor personundersøkelse skal innhentes treffer etter vårt syn noe dårlig og byr på utfordringer i forhold til at dette må avklares tidlig i prosessen, med aktører som har taushetsplikt ovenfor hverandre og som eventuelt må løses fra denne. Vi mener at personundersøkelse er et veldig godt verktøy og foreslår at man heller kan regulere forholdet mellom personundersøkers arbeid og Koordineringsgruppas arbeid.

Troms politidistrikt

Post: Postboks 6132, 9291 Tromsø
E-post: post.troms@politiet.no

Tlf: (+47) 77 79 60 00

Org. nr: 974769425
www.politiet.no

Forslaget om at påtalemyndigheten skal varsle forsvarer om at man ikke innhenter PUM, hvoretter forsvarer kan si seg uenig og hvor det i notatet legges til grunn at påtalemyndigheten da likevel må innhente PUM, mener vi bør presiseres bedre i lovteksten. Her mener vi at regelen bør være at forsvarer må be retten vurdere dette, eller at det, hvis forsvarer ber om PUM, må formuleres en skal-regel for påtale.

Uansett valg av lovregel blir det mye administrasjon for påtalemyndigheten rundt dette spørsmålet og det gir grobunn for forsinkelser. Sakene skal berammes innen 6 uker og en forsinkelse i bestilling av PUM vil oftere medføre at hovedforhandlingen må utsettes.

Til personundersøkelse ønsker vi å tilføye at det burde være krav om at Kriminalomsorgen tar kontakt med minst to eksterne kilder for personundersøkelsen. Det bør være krav om at kilder som lærer, sosiallærer, eller annen hjelpeinstans uttaler seg om ungdommen. I dag hender det at det bare er en forelder/nær familie som er kilde, fordi ungdommen ikke samtykker til noe annet. Da har personundersøkelsen liten verdi og man hadde ikke trengt å utarbeide den. Familiemedlemmet kan møte som vitne i stedet. Vi foreslår at det vurderes en regel om at personundersøker i tilfeller hvor kun familiemedlemmer oppgis som kilde, kan ta kontakt med politiet og opplyse at ungdommens samtykke er begrenset til dette, for vurdering av om man da fortsatt ser behov for undersøkelsen.

Når det gjelder endring av i ungdomsplanen underveis mener vi at slike endringer bør gå igjennom KOG som et rådgivende organ og ikke bare i oppfølgingsteamet. Ungdomskoordinator har det avgjørende ordet og tar beslutninger. Om saken behandles i KOG kan det tenkes å redusere antallet klager.

Når det gjelder forslagene om tvangsmidler som avhenting og pågripelse, oppholdsforbud for ungdom mellom 15 til 18 år, og elektronisk kontroll som varetektssurrogat, tiltrer vi forslagene.

Med hilsen

Elin Norgård Strand
Politiinspektør

Dokumentet er elektronisk godkjent uten signatur.

Vedlegg:
Høring - lovendringer - strafferettslige reaksjoner og tvangsmidler for ungdom

Kopi:
Morten Rustad

POLITIET

Politidirektoratet

Postboks 2090 Vika
0125 Oslo

Innlandet politidistrikt

Deres referanse:

Vår referanse:
20/108294 - 22

Dato:
03.11.2020

HØRING - LOVENDRINGER - STRAFFERETTSLIGE REAKSJONER OG TVANGSMIDLER FOR UNGDOM

Det vises til Politidirektoratets brev av 17. september 2020.

Generelt er vår oppfatning at høringsnotatet om lovendringene er et godt dokument, som omfatter flere viktige rettslige problemstillinger. Det er et viktig samfunns mål å sørge for at ungdom stanses i sin ferd mot et liv som kriminell. Dette er viktig for den enkelte person, men også for samfunnet.

I denne sammenhengen er det av betydning at lovverket hele tiden er optimalt, og at man i straffesakssporet kan bidra til god forebyggende innsats.

Nedenfor følger Innlandet politidistrikts innspill til høringen om lovendringene. Innspillene er tuftet på egne erfaringer fra vårt fagmiljø og det vi oppfatter som de sentrale endringsforslagene er drøftet med konfliktrådet i Innlandet.

Til konfliktrådsloven § 22a, lovfesting av KOG

Forslaget legger opp til drøftelse av ungdom i forkant av illeggelse av ungdomsstraff mv, men ikke drøftelser av ungdom under gjennomføring, men åpner for drøfting ved nye straffbare forhold.

KOG har vært sentral også tidligere med tanke på hvilke tiltak/reaksjon som vil være aktuelle å ilegge en ungdom i form av forslag i en ungdomsplan. Det at dette lovfestes betraktes som en videreføring av en ønsket praksis. KOG har vært involvert og kjent med både ungdommen og saken konkret i sammenheng med at det ofte må gjennom en personundersøkelse. Videre er det også naturlig å drøfte nye saker i KOG i forkant av oversendelse. Dette fordi man må vurdere hvorvidt det er tid, ressurser samt også behovet for en konkret formening av hvorvidt det er noe å tilby ungdommen.

Innlandet politidistrikt

Post: Postboks 355, 2303 Hamar
E-post: post.innlandet@politiet.no

Tlf: (+47) 62 53 90 00

Org. nr: 983997953
www.politiet.no

Det bør også legges opp til mulighet til drøfting av ungdommen underveis i KOG. Aktørene i KOG kan ha sentral informasjon om den enkelte, som kan bidra positivt til konfliktrådet sine tiltak rundt ungdommen.

Til konfliktrådsloven § 22b, ungdommens medvirkning

Fjerne samtykke til straffereaksjon og konfliktrådet skal gi ungdom og verge informasjon samt skisse til ungdomsplan som ungdommen ikke skal samtykke til.

Egnethetsvurdering fra konfliktrådet med innstilling til påtalemyndigheten.

Det å finne egnede saker til konfliktrådet, er av sentral betydning og kan være vanskelig ved håndteringen av saker med ungdommer. Ungdommen kan i blant samtykke kun for å bli ferdig med et forhold, mens man egentlig skjønner at motivasjonen ikke er tilstede. Det at konfliktrådet skal gi en egnethetsvurdering til påtalemyndigheten er positivt med tanke på et bedre grunnlag for å foreslå aktuell type reaksjon. Egnethetsvurderingen vil også bidra til å underbygge våre forslag overfor både statsadvokatene og domstolene. Det burde imidlertid fremgå at en slik vurdering bør være skriftlig og følge straffesaken. Det bør også fremkomme hvorvidt en slik egnethetsvurdering skal erstatte PUM eller være et tillegg til denne. I den grad en egnethetsvurdering tar opp i seg samme vurderinger som det gjøres i en PUM, bør det fremgå at en egnethetsvurdering er tilstrekkelig.

Ved å fjerne kravet til samtykket til reaksjonen, kan åpne opp for at ungdommer som tidligere ble ilagt fengselsstraff, nå heller kan få en ungdomsstraff. Dette kan blant annet føre til at straffene kan igangsettes raskere, siden samtykke ofte tar tid å innhente. Rask og adekvat ungdomsstraff og ungdomsoppfølging vil kunne bidra til at dette i enda større utstrekning oppleves som en straffereaksjon med bedre individualpreventiv effekt. Vår erfaring viser at ungdommene ikke alltid forstår dette og tror at disse reaksjonene ikke er straff.

Fjerne kravet til samtykket til reaksjonen kan på den annen side medføre at ungdommen blir vanskeligere å samarbeide med. Innføring av en mulighet til å klage på ungdomsplanen kan rette opp dette. Det er verd å merke seg at konfliktrådet har opplyst til oss at klagebehandling kan ta tid, med den konsekvens at rask iverksettelse av straff forhindres. Det bør derfor gis regler for klagefrister og klagebehandlingstiden.

Til konfliktrådsloven § 22c, informasjonsdeling

For å sikre best mulig resultater for den enkelte ungdom og for samfunnet, anses det helt nødvendig at det er god adgang til informasjonsdeling mellom de involverte myndighetene. Manglende adgang til utveksling av informasjon ville forhindre en effektiv planlegging. Tilgang til informasjon er avgjørende for både påtalemyndigheten og konfliktrådet for å få tilstrekkelig grunnlag for nødvendige beslutninger.

Legges det opp til en ordning hvor det ikke kan deles informasjon som av noen anses å være uforholdsmessig, vil dette kunne bli svært subjektivt vurdert og kan skape vanskeligheter for en god prosess. Herunder vil det også bli et spørsmål om hvem skal vurdere uforholdsmessigheten i et KOG møte. For eksempel kan Barnevernet ha et helt annet ståsted for vurderingen av dette enn Konfliktrådet eller Kriminalomsorgen. Videre stilles også spørsmål ved hvem som skal kunne "sensurere informasjonen" som skal deles og ikke er "uforholdsmessig".

Det kan nevnes at vår erfaring er at KOG er svært konkrete når det gjelder ungdommene og informasjon av betydning for saksbehandlingen som tas opp. Det hender at informasjon som tas opp og deles av ungdommen den gjelder oppfattes som belastende. Vi mener at den enkelte ungdommens oppfatning av at informasjonen er belastende ikke skal kunne hindre at den deles i KOG. KOG må vurdere i forhold til den enkelte sak da det for enkelte ungdommer også må drøftes mer inngående eksempelvis miljøtilknytninger, hjemmeforhold, holdninger mv.

Til konfliktrådsloven § 23- gjennomføringstid

Det skal vektlegges tiltak som er gjennomført i perioden mellom lovbrudd og reaksjonsfastsettelse. Gjennomføringstiden løper fra ungdomsplanmøtet. Det foreslås en lovfestet frist på en måned. Dette vil kunne være motiverende at ungdommen får alle tiltak som er iverksatt etter ungdomsplanmøtet, som et fratrekk i straffen.

Dette blir vel omtrent som ved samfunnsstraff, hvor også timer hvor de møter for en oppstartsamtale tas med.

Det er vår oppfatning at det vil være viktig å vise for ungdommen at deltakelse har betydning. Det er viktig å motivere ungdommen underveis da de i flere tilfeller mener det kan bli litt mye formaliteter/snakking og at de vil komme i gang med reaksjonen. Dette er ofte en utfordring overfor de som for eksempel har konsentrasjonsvansker og samtidig kjeder seg under møtene. Viktig at ungdommen forstår at alt teller med. Det å lovfeste en frist for oppstart, mener vi er av betydning for å underbygge at dette også er en del av selve reaksjonsformen for ungdommen. Det er viktig at reaksjon kommer raskt og unngår at ungdommen grunnet tidsspille får en oppfatning av at det ikke blir noe mer utav hendelsen.

Det er videre vår oppfatning at en lovfesting av oppstart har en betydning for både individual- og allmennpreventive hensyn.

Til konfliktrådsloven § 25- forvaltnings samarbeid

Det er kompliserende for både konfliktrådet og påtalemyndighetens arbeid at aktuelle tiltak ikke alltid er tilgjengelige for den enkelte ungdommen. Tiltak som noen får gjennomført, er ikke mulige for andre som kan ha vel så store behov. Dersom et samarbeid lovfestes, vil det kunne bidra til forbedret tilgang til egnede tiltak. Men den største utfordringen vil uansett være geografiske forskjeller. Det er lite trolig at en lovfesting av samarbeid vil endre ressurstilgangen.

Domstolens adgang til å omgjøre ungdomsstraffen

Domstolen gis mulighet til å omgjøre ungdomsstraffen slik at subsidær reaksjon kan gjøres delvis betinget eller til samfunnsstraff. Begrenset adgang til såkalt "ris bak speilet" er i dag en utfordring for den som arbeider opp mot ungdom og straffbare forhold. Det å kunne foreta en delomgjøring kan medføre at ungdommen både skjønner alvoret ved nye brudd samt kan ha en allmennpreventiv effekt.

Kombinasjon kort ubetinget reaksjon/ungdomsstraff bør være et tilgjengelig alternativ, likefullt også kombinasjonen kort ubetinget reaksjon/ungdomsoppfølging.

Avhenting

Adgang til avhenting er et svært viktig tiltak og støttes fullt ut. Avhenting vil vise både alvoret i at det faktisk er en straff som er ilagt samt bidra også til at konfliktrådet kan få utført sine oppgaver mer effektivt. Det nevnes at det vil ha noen ressursmessige konsekvenser å foreta avhentinger.

Regler for når avhenting skal foretas må være tydelige og ivareta forutsigbarhet og rettsikkerhet, men også ivareta behovet for håndfast oppfølging i saker som krever det. Strafferammer for den begåtte handlingen, gjentakende adferd i form av flere uteblivelser, hvilke varsler som må være sendt ut i forkant mv. og hvilken informasjon vergen skal ha er eksempler på vilkår bestemmelse om avhenting må berøre.

De samme hensynene gjelder for adgangen til å kunne foreta pågripelse.

Personundersøkelse (PUM)

Det er behov for mer klare regler for når en PUM er "åpenbart unødvendig". Det er ikke gitt noen anvisninger fra riksadvokaten. Riksadvokaten har i rundskriv kun vist til når påtalemyndigheten har tilstrekkelig informasjon fra eks. prejudisiell observasjon. Det er sjelden slikt gjennomføres for ungdom så det anses nødvendig at man får klare føringer i lovteksten.

Vi er usikre på om unntaket fra ett års-regelen er hensiktsmessig siden mye kan være endret på ett år for en ungdom. Det bør i tilfelle inngis hvilke vurderinger som må foretas for at det ikke skal være behov for ny PUM.

Kun ved klare signaler fra lovgiver kan man også her få en mer ensartet og effektiv praksis. Herunder vises det til at saker ofte blir en del forsinket grunnet innhenting av PUM. Dette har flere årsaker, både at ungdommen kan være vanskelig å få tak i samt kriminalomsorgens arbeide.

Med hilsen

Johan Martin Welhaven

Politiinspektør

Saksbehandler:

Wigdis Hjalmarssen

Politiadvokat 2

Dokumentet er elektronisk godkjent uten signatur.

POLITIET

Politidirektoratet

Postboks 2090 Vika
0125 Oslo

Vest politidistrikt

Deres referanse:

Vår referanse:
20/108294 - 20

Dato:
30.10.2020

Høring - lovendringer - strafferettslige reaksjoner og tvangsmidler for ungdom

Det vises til politidirektoratets brev av 17.10.2020 med vedlagt høringsnotat og frist for uttalelse 3. november 2020. Høringen er gjennomgått, og kommenteres herfra, av de som arbeider tetttest med de aktuelle sakene. Det avgis slik uttalelse fra Vest politidistrikt:

1. Utgangspunkt

Vi mener at ansvaret for straffegjennomføringen av Ungdomsoppfølging (UO) og Ungdomsstraff (US) burde lagt til Kriminalomsorgen.

Hvis man hadde hatt et system for straffegjennomføringen som ligner Narkotikaprogram med domstolskontroll (ND) ville man unngått en del av de utfordringer som oppleves med ungdomsstraffen i dag. I dag er det Kriminalomsorgen som utfører personundersøkelsen og som er ansvarlig for bruddsakene ved US. Dersom Kriminalomsorgen også hadde vært ansvarlig for gjennomføringen av reaksjonene ville den hatt mer eierskap til saken og prosessen ville blitt bedre.

2. Lovfesting av koordineringsgruppe

At Koordineringsgruppen (KOG) blir lovfestet, jf. pkt. 4.1 stiller vi oss positive til. På denne måten kan man sikre at ungdommer forskjellige steder i landet får likere behandling og likere muligheter for straffegjennomføring.

Forslaget forstås dithen at det kun er nye saker/straffbare forhold som skal diskuteres i KOG jf. pkt 4.1.2.2. og at det ikke er anledning til å diskutere saker som er under gjennomføring. Dette er etter vårt syn uheldig da det kan være gode grunner for å diskutere pågående saker i KOG. Ungdomskoordinator (UK) kan selvsagt drøfte pågående saker med påtaleansvarlig, men da vil man kunne miste gode innspill fra de andre deltagerne i KOG, blant annet i forhold til hvilke nye tiltak som kan være aktuelt å sette inn overfor en ungdom som sliter med gjennomføringen.

Vest politidistrikt

3. Samtykkekrav, jf. pkt. 4.2.2

a. Til behandling i KOG

Vi ser at det i dag er utfordringer med å få et informert samtykke til KOG og at en del ungdommer ikke helt skjønner hva de samtykker til. I utgangspunktet er vi positive til at saker/ungdommer kan drøftes i KOG uten samtykke.

Vi er imidlertid skeptisk til at det kan innhentes helseopplysninger mv. uten at det samtykkes til dette.

b. Til straffereaksjonen

I dag er det i praksis slik at ungdommen kan "velge" hvilken straffereaksjon den ønsker. Selv om de straffbare forhold er av en slik art at det burde vært gitt US, kan ungdommen unngå dette ved å bare samtykke til UO. På samme måte kan man unngå all form for oppfølging ved å ikke samtykke til noe og vil da i praksis få en rent betinget dom. På denne bakgrunn er vi meget positive til at samtykkekravet er foreslått fjernet. Dette vil gjøre at man i større grad kan gi ungdommen den reaksjonen som passer med lovbruddene og ungdommens situasjon.

4. Klageadgang, jf. pkt 8

Vi er positive til at det innføres klageadgang særlig når det ikke lenger kreves samtykke til reaksjonene eller vilkårene i planene.

5. Ungdomskoordinator

a. For mange "hatter"

UK har allerede i dag mange "hatter" i prosessen med UO og US og hvis forslagene blir innført vil det bli enda flere. Vi mener det kan bli vanskelig å inneha alle disse ulike rollene uten at det går på bekostning av straffegjennomføringen. UK skal være relasjonsbygger og kunne ilegge tvangsmidler. Vedta nye vilkår mm. Dette problemet ville ikke oppstått dersom UO og US var lagt til Kriminalomsorgen og Konfliktrådet isteden var en bidragsyter inn i straffegjennomføringen.

b. Adgang til å beslutte tvangsmidler, jf. pkt 16

Vi er skeptisk til at UK skal kunne beslutte tvangsmidler overfor ungdom.

Tvangsmiddelbruk bør kun besluttes av politi/påtalemyndighet eller domstolen.

Med hilsen

Gunnar H. Fløystad
Politiinspektør

Linn Mari Søfteland
Politiadvokat

Dokumentet er elektronisk godkjent uten signatur.

POLITIET

Politidirektoratet

Postboks 2090 Vika
0125 Oslo

Nordland politidistrikt

Deres referanse:

Vår referanse:

Dato:

20/108294 - 27

03.11.2020

Høring - lovendringer - strafferettslige reaksjoner og tvangsmidler for ungdom Høringssvar fra Nordland politidistrikt

Det vises til invitasjon til høringssvar av 17.09.2020.

Nordland politidistrikt stiller seg bak de foreslåtte endringer, og mener forslaget innebærer en styrking av arbeidet mot ungdomskriminalitet og et bedre forebyggende system mot videre kriminell løpebane.

Vi vil særlig fremheve muligheten til fleksibilitet i omgjøring av ungdomsstraff etter nye straffbare forhold – det foreslås endring i strpl § 52c, slik at det ikke bare er ubetinget fengsel som er muligheten dersom retten velger hel eller delvis omgjøring av ungdomsstraffen. Det foreslås at man også kan omgjøre til betinget fengsel og samfunnsstraff. Det vil gi bedre dommer. Vi har erfaring med omgjøringssaker opplevde at retten valgte særskilt straff og avsto fra omgjøring, fordi retten mente ubetinget dom ville blitt for strengt. Dermed mistet vi muligheten til å gjøre ny utmåling av ungdomsstraffen, og gjennomføringstiden ble urimelig lang. Regelen blir bedre med foreslått endring.

Videre er muligheten for noe informasjonsdeling i KOG uten forutgående samtykke fra ungdommen positivt. Dette vil effektivisere saksbehandlingen, og er i tråd med formålene til alle særlovene som skal samvirke for å få til en fornuftig praktisering av taushetsplikt i nye saker som skal drøftes i KOG. Det har vært mange samtykker å innhente, og det er gledelig at det har oppstått en forståelse av at dette i noen grad står for uforholdsmessig tungvint saksbehandling.

I forlengelsen av dette er det svært gledelig at man også foreslår å fjerne samtykket til innholdet i den endelige ungdomsplanen. Her foreslår man isteden at ungdomskordinator skal vedta innholdet på bakgrunn av en forutgående skisse som er forelagt ungdommen, og at ungdommen med verge heller skal få klageadgang på tiltak i ungdomsplanen. Det er bra fordi det motvirker trening og forhandling om innholdet i ungdomsplanen. Det er bedre med rett til å uttale seg i forkant kombinert med klagerett. Dette gir bedre rettssikkerhet enn de tidligere samtykkekravet.

Nordland politidistrikt

Post: Postboks 1023, 8001 BODØ
E-post: post.nordland@politiet.no

Tlf: (+47) 75 58 90 00

Org. nr: 983999999
www.politiet.no

Det foreslås mulighet for avhenting av ungdommer som ikke møter til avtalte møter i straffegjennomføringen. Det foreslås også hjemmel for pågrepelse ved vilkårsbrudd. Begge deler skal brukes med forsiktighet. Nordland politidistrikt mener at dette også bidrar til en effektivisering av straffegjennomføringen, og eventuelt saksbehandling knyttet til brudd på både vilkår og lov. Distriktet har erfaring med at ungdommer har kunnet trenere bruddsamtaler i ukesvis, og da har de jo i realiteten trukket hele samtykket sitt uten at politi og konfliktråd frem til nå har hatt mulighet til å hente dem inn for en avklarende prat og deretter fortgang i saksbehandling. Dette vil bidra til å øke forståelse av at dette faktisk er en straffereaksjon. Selv om ungdomsreaksjonene er tuftet på frivillighet må det være tydelig at fravær av oppfyllelse har en konsekvens.

Med hilsen

Stig Morten Løkkebakken

Politiinspektør

Dokumentet er elektronisk godkjent uten signatur.

POLITIET

POD

ØST POLITIDISTRIKT

Deres referanse:

Vår referanse:

Sted, Dato

11.11.2020

FORSLAG OM ENDRING AV KONFLIKTRÅDSLOVEN

Det er bedt om innspill til endring av konfliktrådsloven i høringsbrev av 1.9.2020.

Øst PD har gjennom rapportering til POD tilkjennegitt at distriktet har oppfattet kravet til samtykke som en av flere årsaker til at antallet ungdomssaker og ungdomsstraff har vært lavere enn forventet og ønsket.

Kravet om samtykke fra siktede, og tidkrevende prosesser for å få innhentet nødvendig dokumentasjon har ført til at andre straffer har blitt resultatet.

Øst PD mener lovendringen med fjerningen av samtykke, vil bidra til at flere saker blir gjenstand for grundigere undersøkelser der ungdommens egnethet er avgjørende.

Oppnevnt forsvarer i straffesaken som ligger til grunn for undersøkelsen og adgangen til gri rettshjelp for en eventuell senere klage på ungdomsplanen, antas å være tilstrekkelige grep for å ivareta ungdommens rettsvern.

Øst politidistrikt

Kåre Solvoll/politinspektør

Ef.

ØST POLITIDISTRIKT

Post: Postboks 354, 2001 Lillestrøm
E-post: post.ost@politiet.no

Tlf.: 64851600
Faks: 64851726

Org. nr.: 974760584
www.politi.no

POLITIET

Politidirektoratet

OSLO POLITIDISTRIKT

Deres referanse:
Morten Rustad

Deres referanse:
20/108294

Sted, Dato
Oslo, 10.11.2020

HØRINGSSVAR - HØRINGSNOTAT OM FORSLAG TIL ENDRINGER I KONFLIKTRÅDSLOVEN, STRAFFELOVEN, STRAFFEPROSESSLOVEN MV STRAFFERETTLIGE REAKSJONER OG TVANGSMIDLER FOR UNGDOM

Det vises til brev av 17. september 2020 med anmodning om høringssvar vedrørende forslag til endringer knyttet til strafferettslige reaksjoner og tvangsmidler for ungdom.

Oslo politidistrikt (Oslo pd) støtter høringsnotatets formål fullt ut. Tilsvarende systematikken og lovspråket i konfliktrådsloven (konfrådl) under notatets pkt. 2. De punkter som ikke er kommentert særskilt, tiltres.

Oslo pd slutter seg videre i all hovedsak til departementets vurderinger og forslag. Det beskrives problemstillinger vi kan kjenne oss igjen i, og viktigheten av å avklare rollefordeling og ansvar er noe av det Oslo pd anser som helt sentralt dersom ungdomsstraff og ungdomsoppfølging skal fungere slik det er ment å gjøre.

Selv om forslagene gjennomgående er gode, mener Oslo pd at det er noen uklarheter knyttet til hvordan de skal gjennomføres i praksis, og et ønske er derfor at rollefordeling og ansvar i enda større grad tydeliggjøres, slik at prosessen blir mest mulig forutsigbar og effektiv.

Dersom ungdomsstraff og ungdomsoppfølging skal virke etter sin hensikt, påpekes det allerede innledningsvis som særskilt viktig at det eksisterer relevante tiltak i regi av kommunen og at brudd følges opp i tilstrekkelig grad og i tide.

Det knyttes nærmere kommentarer til følgende punkter:

Punkt 3 – Informasjonsdeling -konfrådl. § 22 c

Kommentar:

Oslo pd støtter at informasjonsdeling reguleres nærmere slik det er foreslått i konfrådl. § 22 c.

OSLO POLITIDISTRIKT

I praksis vil det antagelig fortsatt være et spørsmål om hvem som skal ha fullmakt til å innhente og utlevere opplysninger. Av § 22 c fremgår det at deltagerne i KOG kan gjøre dette. Gjelder det alle de faste deltagerne? Og gjelder det også opplysninger fra andre enn i egen etat? Kan barnevernet med andre ord innhente opplysninger fra skole og barnehage mm., uten fritak fra taushetsplikten?

Bør det eventuelt presiseres i bestemmelsen, at det gjelder de opplysningene det enkelte medlem kan innhente og utlevere med hjemmel i eget regelverk, forutsatt at det er slik å forstå?

Oslo pd foreslår for øvrig en presisering knyttet til taushetsplikten i konfrådl. § 9. Det gjelder § 9 siste ledd, der det er ønskelig at det fremgår eksplisitt at retten kan motta forklaring om en ungdoms egnethet, dersom det anses aktuelt å ilegge dom på ungdomsstraff eller betinget dom med ungdomsoppfølging. Dersom retten kommer til at slik reaksjon skal idømmes, vil det være meningsløst at ikke ungdomskoordinator skal kunne avgi forklaring. I praksis er ikke dette et stort problem, men slik nektelse overfor ungdomskoordinator har skjedd.

Punkt 4 - Reaksjonsfastsettelse

Pkt. 4.1.2: Koordineringsgruppe (KOG) – konfrådl. § 22 a

Pkt. 4.1.2.2: Organisering – oppgaver og deltagere

Kommentar:

Oslo pd støtter forslaget i konfrådl. § 22 a om at gruppen skal bestå av faste deltagere. Dersom de faste medlemmene ikke har anledning til å møte bør det være faste varamedlemmer.

Hvor mange faste deltagerne som kan delta i KOG er ikke angitt i høringsnotatet. Det bør likevel presiseres at det må være åpning for at andre kan innkalles/delta i enkeltsaker (for eks. saksansvarlig jurist), dersom særlige grunner tilsier det (typisk saker med mange siktede med behov for gjensidig informasjonsutveksling, eller der det faste medlemmet og vara ikke kan møte).

Oslo pd opplever i praksis i dag, at KOG-møtene er spisset mot formålet å vurdere egnethet, og er derfor enig i at KOG ikke skal benyttes som et fast forum til å diskutere enkeltsaker på generelt grunnlag. Samtidig er det viktig, slik det foreslås, at det presiseres at nye straffbare forhold kan diskuteres i samme grad som øvrige nye saker.

Oslo pd mener videre at andre vilkårsbrudd, ut over nye straffbare forhold, også bør kunne diskuteres i KOG. Det å drøfte anonymt og generelt, slik det er åpning for i forslaget, blir illusorisk, fordi KOGs faste medlemmer uansett vil forstå hvilken ungdom det er tale om. Ungdomskoordinator vil regelmessig ha et behov for å drøfte ulike vilkårsbrudd for å få råd og veiledning om hva som bør og skal kvalifisere til brudd på selve straffegjennomføringen.

Det anføres ellers, at en vurdering av vilkårsbrudd i praksis også vil måtte ses opp mot spørsmålet om egnethet og således vil det være i kjernen av det medlemmene i KOG skal

vurdere. Drøfting av brudd vil kunne medføre større likhet i praksis, og ikke minst vil det gi medlemmene et bredere erfaringsgrunnlag.

Det kan også være spørsmål om egnede og uegnede tiltak. Det siste vil ofte knytte seg direkte til om personen er egnet ut fra en helhetsvurdering og ikke bare på generelt grunnlag.

Det kan diskuteres om ikke KOG er et vel så egnet sted for å drøfte problemer som oppstår underveis i straffegjennomføringen, som oppfølgingsteamet. I oppfølgingsteamet er ungdommen og vergene selv til stede. Der informer ungdomskoordinator om konsekvensene ved brudd, innskjerping mv. De øvrige som sitter i dette teamet jobber primært med å følge opp ungdommen og rapporterer problemer med gjennomføringen og brudd til ungdomskoordinator. Det er med andre ord ikke den gruppen som samlet drøfter brudd på gjennomføringen, slik det synes å fremgå av høringsnotatet.

I praksis drøfter ungdomskoordinator brudd med påtalejuristen på saken. Denne påtalejuristen er ikke nødvendigvis ungdomsjurist eller sitter i KOG og har derfor ikke alltid inngående kjennskap til hva som skal kvalifisere for brudd og eventuell omgjøring av straffen. Påtalejuristen kan med fordel få bistand fra KOG.

Pkt. 4.2.1.2: Egnethet – straffeloven § 52 a ny bokstav d

Kommentar:

Oslo pd støtter et uttrykkelig krav om egnethet slik det foreslås. Særlig støttes forslaget om at det ikke skal være et ubetinget krav om full erkjennelse og gjenopprettende møte med fornærmede. Oslo pd setter videre pris på de presiseringene departementet har gitt hva gjelder ungdommens oppfølgingsbehov og motivasjon. Det bør, som departementet foreslår, foreligge et visst behov for oppfølging.

Tilsvarende er Oslo pd enig i de vurderingene departementet har beskrevet om motivasjon.

Mangel på motivasjon er for øvrig en av de største utfordringene Oslo pd har knyttet til ungdomsstraff/ungdomsoppfølging. Det er i praksis litt for lett å gjøre seg utilgjengelig gjennom å ikke svare på telefon, ikke møte til møter ol. Trenering er med andre ord en utfordring, og prosessen blir ofte svært lang. Videre er prosessen ofte tidkrevende fordi ungdommen i altfor stor grad kan bestemme tiltakene selv.

En forutsetning for å kunne foreta en reell vurdering av både motivasjon og egnethet, er konkrete forslag til tiltak. Dette er den andre klare utfordringen ved disse straffereaksjonene som forhåpentligvis kan bli bedre ved at det på et tidligere stadium utvikles en skisse til ungdomsplan.

Pkt. 4.2 Samtykke

Kommentar:

Oslo pd slutter seg i all hovedsak til departementets forslag om å erstatte kravet til samtykke med en egnethetsvurdering.

Oslo pd mener at antall samtykker som må innhentes i dag er altfor omfattende. Samtykkene må i tillegg innhentes både av ungdommen og vergene, hver gang. Først skal det samtykkes til å bli drøftet i KOG. Så skal det samtykkes til utarbeidelse av personundersøkelse. Videre må det samtykkes til å gjennomføre ungdomsoppfølging, ungdomsstraff og/eller samfunnsstraff. Resultatet kan da bli at ungdommen ser seg lei på alle møtene med aktører fra politiet, kriminalomsorgen, konfliktrådet og barnevernet og i verste fall ender de med ikke å samtykke eller trekke samtykket.

Hva som til slutt er motivasjonen for et samtykke kan også bli uklart. Kanskje gis samtykket for å blidgjøre politi eller barnevern. I påvente av de ulike samtykkene forlenges også saksbehandlingstiden betraktelig.

Oslo pd stiller seg særlig positivt til forslaget om en egnethetsvurdering som erstatning for kravet om samtykke med hensyn til ungdomsstraff og ungdomsoppfølging. Dette vil kunne sikre at flere ungdommer kan få et slikt tilbud til tross for at de ikke samtykker til den aktuelle reaksjonen i en personundersøkelse eller under hovedforhandlingen. Det særlig aktuelt for ungdom som ikke selv har innsikt i sitt eget oppfølgingsbehov.

Oslo pd opplever også at noen ungdommer velger den straffereaksjonen som fremstår som minst krevende, og derfor ikke gir samtykke til gjennomføring av andre, mer egnede straffereaksjoner. Dette kan føre til at ungdommene som vil profittere mest på tett oppfølging ikke får denne muligheten, selv om de skulle komme til å ombestemme seg.

Pkt. 4.2.2.2:

Kommentar:

Som nevnt ovenfor er Oslo pd enig i forslaget om at det ikke bør kreves samtykke til et gjenopprettende møte med fornærmede. Av og til er det slik at fornærmede heller ikke ønsker å bidra inn i en gjenopprettende prosess. Tvert i mot kan det føles som en ytterligere belastning.

Selv om det ikke obligatorisk for fornærmede å bidra inn i et gjenopprettende møte, kan det oppleves som et press, og da bør det i det minste være slik at ungdommen virkelig ønsker å snakke med fornærmede. Dette underbygger at det ikke bør stilles krav om samtykke til et gjenopprettende møte.

Pkt. 4.2.2.2.3: Ungdommens medvirkning – konfrådl. § 22 b

Kommentar:

Selv om Oslo pd stiller seg positivt til at det ikke lenger er et krav om samtykke, medfører det også noen utfordringer. Et samtykke er forpliktende og samtykke og egnethet henger tett sammen. Det har også en side opp mot den foreslåtte klageadgangen. Dersom ungdommen ikke har samtykket er det vanskeligere å imøtegå klage over uønskede tiltak. Samtidig ser en at det er presisert at ungdommens uttalelse skal tillegges stor vekt, jf. § 22 b siste ledd.

I konfrådl. § 22 b annet ledd stilles det krav om at ungdomskoordinator, dersom den finner ungdommen egnet, skal fremlegge en skisse på ungdomsplan.

Oslo pd er ser meget positivt på forslaget om en slik skisse. Det vil i betydelig større grad enn i dag kunne gi både ungdommen, verger og domstolene bedre innsikt i hva en eventuell reaksjon faktisk vil bestå av.

Oslo pd opplever at det allerede i dag utformes en form for skisse på mulige tiltak, men vi erfarer at ungdomskoordinator ikke kan love at ungdommen faktisk får de tiltakene som skisseres. Det er ofte ikke mulig å få tak i relevante tilbud fra de ulike tilbyderne i kommunen, og tilbyderne gir også avslag på søknad om tilbud.

Som et eksempel bør en ungdom som tyr til vold kunne settes på et tiltak for sinnemestring eller andre relevante kriminalforebyggende tiltak, jf. konfrådl. § 25 b. Slike tilbud må konfliktrådet i dag søke om, og da er man avhengig av at det er kapasitet og at tilbyder selv vurderer ungdommen som egnet. Tilsvarende gjelder andre tjenester. Dette er både tidkrevende og lite motiverende både for ungdomskoordinator, men ikke minst for ungdommen og dennes verger som har takket ja til et slikt tilbud. Gjentatte avslag kan i ytterste konsekvens medføre at enkelte ungdomskoordinatorer slutter å søke om tilbud som de til stadighet får avslag på.

Slik Oslo pd forstår det, foreslår departementet å forplikte konfliktrådet gjennom konfrådl. § 25 nest siste ledd, til aktivt samarbeid med andre offentlige instanser. Dette mener Oslo pd ikke er tilstrekkelig. En slik forpliktelse må gå begge veier. Det er ikke mangel på tilrettelegging for samarbeid fra konfliktrådscoordinator, men manglende tilbud fra kommunen som er utfordringen.

Oslo pd foreslår at departementet pålegger tjenestetilbydere i kommunen som barnevern, NAV, BUP, DPS, rusoppfølgingstjenester m.fl., å tilby egnede tiltak. Først da kan både ungdommen, verge og eventuelt domstolen gi en uttalelse til noe konkret og reelt. Tilsvarende kan ungdomskoordinator gi utfyllende, informativ og reell informasjon om hva ungdomsstraffen innebærer, slik det forutsetningsvis fremstår i forslaget, § 22 b første og annet ledd.

Tilsvarende må gjelde for de endelige tiltak som settes inn i ungdomsplanen. Da kan man i større grad stille krav til ungdommen om hvilke tiltak som skal gjennomføres. Det vil videre være forutsigbart for både ungdomskoordinator og ikke minst ungdommen og dens verger.

Sett i lys av de besparelser tiltak i frihet gir, sammenliknet med de kostnadene en fengselsplass på en ungdomsenhet innebærer, bør det kunne stilles krav om relevante og tilgjengelige tilbud. Det bør ikke være slik at tiltak og behandling først gis fullt ut når ungdommen kommer i fengsel.

Pkt. 4.3 – Særlig om personundersøkelse (PUM) - straffeprosessloven § 161 a

Kommentar:

Oslo pd støtter forslaget i sin helhet og setter stor særlig pris på departementets konkretisering.

Det nevnes videre at Oslo pd også ser frem til lovpålagt frist for utarbeidelse av personundersøkelse hos kriminalomsorgen.

Pkt. 4.4.2 – Lovbrudd begått før og etter fylte 18 år – straffeloven § 52 a annet ledd

Kommentar:

Oslo pd støtter i utgangspunktet forslaget i straffeloven § 52 a annet ledd. Det er en god tanke. Samtidig mener enkelte påtalejurister at det er hensiktsmessig å sette en tydelig aldersgrense for ungdomsstraff og ungdomsoppfølging.

I praksis vil en ungdom for eksempel fort ha fylt 19 år før straffen iverksettes og vedkommende vil være godt over 20 år når straffen avsluttes.

Særlig bør forslaget om utvidelse vurderes opp mot tilgjengelige tiltak. Erfaringen er som nevnt under punkt 4.2.2.3, at det i dag ikke er nok kapasitet hos tilbyderne. Derfor bør de få gode tiltakene som eksisterer forbeholdes lovbrudd begått av de som er under 18 år.

Skulle det komme et lovpålagt krav om at andre offentlige etater stiller med tiltak og behandling slik Oslo pd foreslår ovenfor, vil saken kunne stille seg annerledes.

Det kunne ellers vært hensiktsmessig med noen retningslinjer for de tilfellene der lovbrudd er begått før fylte 18, men først oppdages etter fylte 18. Bør det settes klare aldersgrenser for når ungdomsstraff og ungdomsoppfølging skal være uaktuelt? Det pekes blant annet at en del tilbud faller bort når en ungdom blir 18, særlig gjelder det tiltak i regi av barnevernet.

Pkt. 4.4.3.2.1 – Ungdomsstraff i kombinasjon med ubetinget fengsel – straffeloven § 52 a

Kommentar:

Oslo pd støtter forslaget om kombinasjon av ungdomsstraff og ubetinget fengsel, jf. straffeloven § 52 a tredje ledd, jf. straffeloven § 32 første ledd bokstav d.

Oslo pd stiller likevel spørsmål om hvordan man praktisk skal vurdere en siktet som allerede har sittet i varetekt i over 6 måneder forut for dom. Vil muligheten da være avskåret eller vil det fortsatt være mulig å idømme en slik kombinasjon av straff. Kan varetekten eventuelt gå til fradrag i ungdomsstraffen og inntil ytterligere 6 måneder idømmes?

Kan det eventuelt være hensiktsmessig å utvide muligheten for kombinasjon til ett års fengsel. Se for øvrig Oslo pd`s forslag til endring under pkt. 4.4.3.2.2.

I alle tilfelle anses det viktig at det presiseres at ungdomskoordinator setter i gang forberedelsene til ungdomsstraffen i god tid før overføringen til ungdomsstraffen, slik at straffen fortsetter uten opphold. Eventuelt kan det reguleres at arbeidet til ungdomskoordinator så langt mulig skal starte mens ungdommen sitter på soning.

Det bemerkes at straffegjennomføringsloven i så fall vil gjelde for den ubetingede fengselsdelen, og at straffegjennomføringsloven ikke gjelder for ungdomsstraffen og ungdomsoppfølging. Det er ønskelig at departementet knytter noen kommentarer til hvordan dette er tenkt løst i praksis. Oslo pd mener det bør vurderes om ikke ungdomsstraffen og

ungdomsoppfølging også bør reguleres gjennom straffegjennomføringsloven § 1. Straffegjennomføringsloven og konfliktrådsloven anses ikke å stå i motsetning til hverandre. Se for øvrig ytterligere kommentarer om dette under punkt 8.

Pkt. 4.4.3.2.2 – Ungdomsstraff i kombinasjon med samfunnsstraff

Kommentar:

Oslo pd er enig i at det ikke er relevant å kombinere samfunnsstraff og ungdomsstraff.

Samtidig foreslår Oslo pd en endring av straffeloven § 51 a, hvor det fremgår at den ubetingede delen sammen med samfunnsstraff er 60 dager. Det foreslås at straffen kan settes noe lenger, for eksempel til 120 dager eller mer.

Dette vil kunne harmonisere forholdet mellom ungdomsstraff og samfunnsstraffen noe bedre. Oslo pd opplever flere ungdommer som sier at samfunnsstraffen er mer behagelig, og oppfordrer andre til å velge dette fremfor ungdomsstraff.

Oslo pd mener samtidig at det kan være hensiktsmessig med en utvidelse av timetallet for samfunnsstraff. Et forslag er 600 timer med en gjennomføringstid på inntil 2 år. Maksimalt timeantall på 420 timer, slik det er i dag, kan sperre for en riktig straffepåstand, for eksempel i en sak der en ungdom blir dømt for 5-6 ran. Resultatet er at straffen kan bli uforholdsmessig lav fordi samfunnsstraffen kan være eneste alternativ til ubetinget fengsel.

Pkt. 4.4.3.2.3 – Ungdomsstraff i kombinasjon med bot eller forelegg

Kommentar:

Departementet går ikke inn for å kombinere ungdomsstraff med forelegg eller bot og viser til at bøter ikke anses egnet som reaksjon for barn og unge.

Oslo pd er enig i at bøter ikke anses særlig praktisk kombinert med ungdomsstraff fordi denne straffen knytter seg til alvorlig kriminalitet.

Samtidig bemerkes det at Oslo pd ikke er enige i argumentet om at bøter ikke er en egnet reaksjon for ungdom.

Det å gi en rask reaksjon, slik et forelegg er, skal ikke undervurderes. Ikke bare blir det en rask reaksjon, men neste lovbrudd av samme art vil være gjentatt, slik at strengere tiltak kan iverksettes. Et av formålene med høringsnotatet er å sikre raskere iverksettelse av straffegjennomføringen. Særlig for å stoppe og hindre gjentatt kriminalitet.

Det å måtte betale en bot, er etter vår oppfatning en forståelig og følbar reaksjon. Det anses heller ikke særlig inngripende. Selv om det ofte er vergene som ender med å betale, vil det formentlig påvirke ungdommen i en form av tilbakebetaling til vergen eller fra egne oppsparte midler. Videre vil det gi vergene en oppfordring til å ta lovbruddet på alvor. Det er i alle tilfelle mulig å gi betingede forelegg til ungdom under 18 år.

Erfaringen Oslo pd har med bruk av forelegg til ungdom, gir med andre ord ikke de uønskede konsekvensene som er uttalt i tidligere forarbeider.

Pkt. 4.4.3.2.4 – Ungdomsstraff i kombinasjon med rettighetstap – straffeloven § 59

Kommentar:

Oslo pd er av den oppfatning at en kombinasjon av ungdomsstraff og rettighetstap kan være både praktisk og relevant. Det vises særlig til kombinasjonen av ungdomsstraff med kontaktforbud.

Nettopp i ungdomssakene kan det være gode grunner til å ilegge forbud mot å ta kontakt med fornærmede. Ofte er det tale om påvirkning, hevn mv, direkte eller via tredjeperson. Et slikt forbud kan virke forebyggende, og det er vanskelig å se grunner til at retten ikke skal kunne ilegge kontaktforbud i kombinasjon. Av hensyn til den som kontaktforbudet skal beskytte anses det ikke betryggende at kun ungdomskoordinator har anledning til å fastsette kontaktforbud etter konfliktrådsloven.

Også andre rettighetstap kan være aktuelle, for eksempel der det begås seksuallovbrudd.

Oslo pd foreslår derfor at det i straffeloven § 59, legges til ungdomsstraff og betinget dom med ungdomsoppfølging. De foreslåtte kombinasjonene som er nevnt ovenfor bør omfattes.

Pkt. 4.4.5 – Fastsettelse av gjennomføringstid – betydning av oppfølging i perioden mellom lovbrudd og reaksjonsfastsettelse – konfrådl. § 23 tredje ledd

Kommentar:

Oslo pd ser i utgangspunktet dette forslaget som positivt. Det kan for noen være et incitament til å være med på tiltak, gjerne i regi av barnevernet. Igangsatte tiltak kan videreføres og det vil kunne danne grunnlag for en god skisse til ungdomsplanen.

Det er likevel ønskelig at det beskrives noe nærmere om hvem som skal ha ansvaret for å kartlegge hva som er gjort og hvor mye vekt det skal legges på tiltakene som er gjennomført i perioden mellom lovbruddet og reaksjonsfastsettelsen.

Punkt 5 – Fullbyrdelse av idømt straff – straffeprosessloven § 452 nytt fjerde ledd

Kommentar:

Oslo pd støtter et forslag om å innføre frist for påtalemyndigheten til å oversende rettskraftig dom i ungdomssaker, men mener at den foreslåtte fristen på 1 uke er for kort. I en større mengde saker hvor ungdomsstraff og ungdomsoppfølging er aktuelt, tilligger tiltale spørsmålet statsadvokaten. I slike saker sendes dommen til godtakelse der. Saken kan således være til behandling hos statsadvokaten når dommen blir rettskraftig. Alminnelig saksgang er at saken deretter sendes til påtaleansvarlig i politiet for videre saksbehandling og fullbyrdelse. Hos politiet er det fullbyrdelseskontoret som oversender nødvendige dokumenter til kriminalomsorgen og/eller konfliktrådet. Den foreslåtte fristen på 1 uke gir på grunnlag av det ovenfor nevnte ikke tilstrekkelig tid for saksbehandling etter rettskraftig dom. Fristen bør settes til minst 2 uker.

Politiet i Oslo mener at fristen for oversendelse av rettskraftig sak til konfliktrådet bør

gjelde alle ungdomsstraffereaksjoner som konfliktrådet skal iverksette. Slik ordlyden i forslaget er utformet er det kun utvalgte straffereaksjoner som vil omfattes av fristen. De samme hensynene som begrunner frist gjør seg gjeldende i alle ungdomssaker.

Punkt 7 – Ungdomsplan – konfrådl. §§ 24 b og 25

Kommentar:

Oslo pd støtter det som er skrevet om ungdomsplan. Samtidig presiseres det på ny at det må foreligge tilbud til relevante tiltak. Som beskrevet under punkt 4.2.2.2.3 foreslår Oslo pd at departementet pålegger tjenestetilbydere i kommunen som barnevern, NAV, BUP, DPS, rusoppfølgingstjenester m.fl., å tilby egnede tiltak. Ungdomsstraffen bør være et annet tilbud enn samfunnsstraff, der kapasiteten synes enda mer begrenset.

Konfliktrådene har ingen egne tiltak. De koordinerer tiltakene.

Pkt. 7.1.2 – Tiltak i ungdomsplanen

Kommentar:

Oslo pd støtter de nye forslagene som er beskrevet i konfrådl. § 25.

Men det er, som allerede nevnt flere ganger, mangel på relevante og særlig kriminalitetsforebyggende tiltak som er utfordringen. Resultatet av dette gir seg kanskje utslag flere mindre relevante tiltak, slik at intensjonen om at ungdomsstraff skal være noe annet enn samfunnsstraff forvitrer.

Oslo pd presiserer derfor igjen at det må foreligge relevante tiltak som i stor grad bør være klare når det fastsettes i ungdomsplanen. Det gjelder særlig tiltak knyttet til forslagets bokstav b, c og i.

Politiet erfarer at det er mange av ungdommene i målgruppen som sliter psykisk. Et tilbud om behandling, for eksempel samtaler med psykolog, anses å være et nyttig tiltak for dem. Den type behandlende tiltak antas også å kunne bidra forebyggende, dersom ungdommen klarer å sette ord på følelser og handlinger og de konsekvensene det har for dem selv og for andre.

Pkt. 7.1.2.6 – Møte for politiet eller kriminalomsorgen

Kommentar:

Oslo pd støtter slike møter. Et av de tiltakene som ofte gis, er at ungdommen skal ha samtaler med en politikontakt. Samtidig vil Oslo pd bare å presisere at politiet ikke er utdannet til å ha en behandlerrolle i disse samtalene. Selv om det ikke er meningen, er det et spørsmål om ikke formålet med de enkelte tiltakene bør skisseres i enda større grad, slik at det ikke er tvil om hvilken rolle politikontakten skal ha.

Når det er sagt opplever de fleste i politiet møtene som nyttige og erfarer at ungdommene også gjør det. Noen av ungdommene kan for eksempel få et endret, mer positivt syn på politiet, og se at politiet også kan hjelpe og støtte dem.

Pkt. 7.3 – Forholdsmessighet

Kommentar:

Oslo pd er enig i det departementet viser til fra Fornes i Tidsskrift for strafferett 2016 nr. 3 side 238-281, om at ungdomsstraffen "... kan bli for omfattende og krevende i forhold til det straffbare forhold og barnets skyld".

Det må ikke bli slik at ungdommen heller foretrekker og velger samfunnsstraff eller betinget fengsel. I den sammenheng er det helt avgjørende at ungdommen og vergene opplever tiltakene i planen som relevante.

At det derfor skal gis en rettssikkerhetsgaranti i form av mulighet for å påklage innhold og vilkår i ungdomsplanen er Oslo pd ikke ubetinget enig i. Det er knyttet nærmere kommentarer til dette under punkt 8.

Punkt 8 – Klageadgang

Pkt. 8.2.1 – Klagerett – konfrådl. § 25 siste ledd

Kommentar:

Oslo pd mener forslaget om klagerett er utilrådelig. Et av de viktigste formålene med lovforslagene er å sikre raskere iverksettelse av straffegjennomføringen. Dersom man innfører denne klageadgangen vil det gi motsatt effekt.

Oslo pd anfører, slik som tidligere foreslått, at det i stedet innføres domstolskontroll på ungdomsstraff og betinget fengsel med ungdomsoppfølging, tilsvarende ND (Narkotikaprogram med domstolskontroll).

I alle tilfelle mener Oslo pd at forslaget bør det utredes nærmere. Flere spørsmål står ubesvart.

Det klare utgangspunktet er at domstolens straffeutmåling og dom er endelig. En klageordning kan lede til en "omkamp" om straff etter at domstolen har avsagt endelig dom. Det tilligger domstolen (eller i enkelte lovgitte tilfeller påtalemyndigheten) å avsi straff. Både endringer til domfeltes gunst og ugunst vil kunne komme i strid med domstolens endelige avgjørelse.

Klageadgang kan lede til en praksis hvor ungdommen og verger enkelt kan si ja til en ungdomsstraff, fordi de vet at de når som helst kan bestride innholdet i ungdomsplanen. Det kan også medføre at ressurssterke ungdommer, verger og advokater i større grad gis anledning til å påvirke innholdet i ungdomsplanen, etter at dom er avsagt i straffesaken.

I høringsnotatet er det foreslått at det skal foreligge en skisse til ungdomsplanen som skal presenteres for retten, etter at ungdommen og verger har fått anledning til å uttale seg om innholdet. Innholdet i den kommende ungdomsplanen bør således ikke komme som en overraskelse for domfelte. Det kan stilles spørsmål om det er riktig å gi klageadgang i det hele tatt, all tid det er domstolen som har fastsatt straffen, med utgangspunkt i en skisse til plan.

I dag gis det ungdomsstraff eller betinget dom med ungdomsoppfølging uten en slik ferdig skisse til plan, og ut fra dette ser Oslo pd behovet for å kunne påklage innholdet dersom det anses for strengt eller omfattende.

I og med at det nå foreslås en skisse forut for dom, vet både ungdommen og verger hva som ligger til grunn, og behovet for en slik klageadgang anses nødvendig.

Oslo PD erfarer at enkelte ungdommer har takket nei til de fleste tilbud fra helse, barnevern og andre tilbydere. Det er først når ungdommen må gjennomføre tiltak under tvang, at tiltakene når frem. Barnevern, DPS og andre tilbydere, hvis arbeid er betinget av samtykke, kommer ikke i posisjon til å behandle eller hjelpe ungdommen fordi ungdommen nekter. I enkelte saker erfarer Oslo PD at vergene står maktesløse og føler en lettelse ved at barnet deres endelig får den hjelpen de trenger, når de for eksempel kommer i fengsel på ungdomsenhetene. Når ubetinget fengsel er det eneste alternativ til ungdomsstraff, bør ikke ungdomsstraffen være en straff som kan velges bort eller påklages.

Dersom det ilegges nye og strengere vilkår bør det derimot være anledning til å påklage vedtaket.

Hvis det skal innføres en klageadgang, bør det settes klare grenser for hva som kan påklages. For å unngå trenering og unødvendig saksbehandlingstid bør det fremgå av lovteksten at det kun er vesentlige endringer og mer inngripende tiltak som kan påklages. Det bør settes en kort klagefrist, og vedtak bør gis oppsettende virkning under klagebehandlingen. Klagefristen i forvaltningsloven § 29 er 3 uker fra det tidspunkt underretning om vedtaket er kommet frem til vedkommende part. I straffegjennomføringsloven § 7 bokstav f) er klagefristen i saker etter straffegjennomføringsloven 7 dager, med unntak av saker om brudd etter § 40 første til og med sjette ledd og § 58 første ledd, hvor fristen er 48 timer.

Oslo pd mener klagefristen for ungdomsplan bør settes til 7 dager tilsvarende straffegjennomføringsloven.

Det stilles for øvrig spørsmål om hvem som vil være klageberettiget i medhold av forvaltningsloven. Vil fornærmede og/eller fornærmedes verger kunne påklage innholdet? Det fremgår av konfliktrådsloven § 25 bokstav a) at planen kan gå ut på at ungdommen skal yte ikke-økonomisk kompensasjon til den som er påført en skade, tap eller en annen krenkelse. En fornærmet kan således være rammet av vedtaket. Hvis en fornærmet fremmer et krav, og kravet ikke inntas i ungdomsplanen, vil dette også kunne gi grunnlag for å påklage for fornærmede? Dersom straffegjennomføringen endres til domfeltes gunst etter domsavsigelse kan det stilles spørsmål om fornærmedes rettsikkerhet blir tilstrekkelig ivaretatt. Påtalemyndigheten vil vanligvis kunne påanke en dom dersom man anser at straffutmålingen er for lav, og bør heller ikke bli avskåret til å ha innsigelser mot vesentlige endringer i straffen fastsatt i dommen.

Slik det er i dag har ikke konfliktrådet hjemmel til å pålegge andre offentlige etater oppfølging av ungdommen. Dersom konfliktrådet gis hjemmel til å pålegge barnevern, NAV, BUP DPS og andre tjenestetilbydere å følge opp tiltak for ungdommen, vil de disse da ha klageadgang?

Oslo pd stiller videre spørsmål om reglene i straffegjennomføringsloven bør endres til å inkludere ungdomsstraff og ungdomsoppfølging. Det er betenkelig at en ungdom idømt betinget fengsel, samfunnsstraff eller ubetinget fengsel vil ha sine rettigheter ivaretatt ved straffegjennomføringsloven, mens en ungdom idømt ungdomsstraff vil falle utenom. Det er ønskelig at departementet ser på mulighetene for å kunne harmonisere regelverket for straffegjennomføringen.

Som eksempel vil enkelte ungdommer idømmes betinget fengsel på vilkår om ungdomsoppfølging og ubetinget fengsel i kombinasjon med ungdomsstraff. Etter sin ordlyd er

det kun deler av straffegjennomføringen som vil omfattes av straffegjennomføringsloven. Flere av problemstillingene som nevnt overfor vil kunne løses ved å inkludere ungdomsstraff og betinget dom på ungdomsoppfølging i straffegjennomføringsloven.

Ved å samkjøre reglene om straffegjennomføring og inkludere ungdomsstraff i straffegjennomføringsloven, vil ungdommens rettsikkerhet bli ivaretatt gjennom et allerede fungerende saksbehandlingssystem. Mange av problemstillingene som er skissert i forbindelse av fastsettelse av ungdomsplan vil bli ivaretatt under straffegjennomføringsloven. Det vil ikke være behov for egen særordning for behandling av straffegjennomføring og klager i konfliktrådet.

Det stilles også spørsmål om hvem som skal føre saken for retten, hvis domfelte i medhold av forvaltningsloven ønsker å bringe enkeltvedtaket inn til rettslig behandling. Oslo pd antar at det i så fall er regjeringsadvokaten som skal iretteføre saken. Verken kriminalomsorgen eller påtalemyndigheten er part i vedtaket. Dette vil kunne stille seg annerledes dersom straffegjennomføringsloven § 1 endres til å omfatte ungdomsstraff og ungdomsoppfølging.

Punkt 10 – Brudd på vilkår for straffegjennomføringen

Kommentar:

Oslo pd påpeker at det er viktig å se skillet mellom brudd på tiltak og brudd på grunn av nye straffbare forhold.

Her er det brudd på tiltak under gjennomføring av betinget dom med ungdomsoppfølging og ungdomsstraff som omtales.

Ved brudd på tiltak har rettens kompetanse til å omgjøre konfliktrådets vurdering. Gjennom denne overprøvingen har Oslo pd sett flere eksempler på at retten ikke vektlegger bruddmeldingen eller vitnemålet fra konfliktrådet der domfelte i rettsmøtet opplyser at han eller hun nå er motivert for gjennomføring.

Motivasjon er viktig for gjennomføringen, men det er også viktig å forstå, at når konfliktrådet først beslutter brudd, og har begrunnet dette, så bør straffen som utgangspunkt omgjøres. Konfliktrådet har som regel forsøkt å gjennomføre straffereaksjonen flere ganger og kalt inn til flere innskjerpingssamtaler før de beslutter brudd og saken blir oversendt til påtalemyndigheten/kriminalomsorgen.

Påtalemyndigheten ser i tillegg at en omgjøring av straffen er viktig i alle tilfeller der ungdommen ikke møter til tiltakene, lar være å svare på telefon og meldinger og ellers gjør seg utilgjengelig. Dersom retten likevel beslutter at det foreligger motivasjon på omgjøringstidspunktet, bidrar dette til å undergrave straffereaksjonen.

Med andre ord bør man strengt tatt se bort fra individualpreventive hensyn og egnethetsvurderingen på et tidspunkt, dersom det er gjentatte brudd, og heller vektlegge rent allmennpreventive hensyn, fordi sjansene er brukt opp. Se for øvrig HR-2020-1351-A premiss 31.

Dersom straffen ikke omgjøres vil den bli returnert for gjennomføring hos konfliktrådet på ny. Det er utfordrende for konfliktrådet å gjenopprette straffereaksjonen de selv har meldt brudd på, dersom saken står i vesentlig samme stilling som før bruddet. Ikke minst går det lang tid,

og prosessen er arbeids- og tidkrevende for politiet og konfliktrådet, og det anses å være lite hensiktsmessig bruk av de begrensede ressursene som er.

Forslaget til endring i straffeloven § 52 c vil forhåpentligvis medføre færre slike utfall, se nærmere om dette under pkt. 10.4.2. Ytterligere ville domstolskontroll tilsvarende ND, som nevnt under pkt. 8.2.1, antas å virke forebyggende.

Pkt. 10.4 - Rettens kompetanse ved brudd på vilkår under gjennomføring av ungdomsstraff – straffeloven § 52 c.

Kommentar:

Oslo pd støtter presiseringen i straffeloven § 52 c om at retten kan bestemme at deler av den subsidiære straffen kan gis som delvis betinget fengsel, og støtter særlig forslaget om kombinasjon av ubetinget fengsel og samfunnsstraff.

Oslo pd stiller likevel spørsmål om omgjøring til ren samfunnsstraff er hensiktsmessig, og tror at mangel på følbare konsekvenser ved brudd på vilkår svekker legitimiteten og effektiviteten ved ungdomsstraffinstituttet.

Punkt 11 – Nye straffbare forhold

Pkt. 11.1 – Håndtering av nye straffbare forhold

Kommentar:

Oslo pd støtter dette forslaget, men ønsker på generelt grunnlag noen retningslinjer for hvilke straffbare forhold som typisk bør medføre betinget fengsel på vilkår av ungdomsoppfølging og ikke påtaleunntatelse på vilkår av ungdomsoppfølging.

Tilsvarende vil det være ønskelig med eksempler på type brudd og antall brudd som bør medføre at straffegjennomføringen opphører.

Punkt 12.2 – Advokatbistand

Kommentar:

Oslo pd støtter retten til advokatbistand. Samtidig stilles det spørsmål om ikke domstolen bør kunne ha en fast forsvarerliste over advokater som har noe erfaring og kompetanse knyttet til ungdom og straff og hva som er barnets beste.

Punkt 15 – Øvrige endringer i konfliktrådsloven

§ 2 a Definisjoner

Med ungdommen menes i denne lov den som er domfelt eller siktet og gjennomfører ungdomsstraff eller ungdomsoppfølging.

Kommentar:

Det bør ikke være krav om at ungdommen må ha vært siktet, domfelt og gjennomfører ungdomsstraff eller ungdomsoppfølging. Ved drøfting i KOG har ungdommen kanskje fortsatt status som mistenkt. Minste inngreps prinsipp gjør at påtalemyndigheten søker å ikke anvende tvangsmidler mot ungdom. Det bør derfor ikke være krav om at ungdommen skal være siktet for at ungdommen skal kunne drøftes i KOG.

§ 11 – Samtykke

Kommentar:

Slik forslaget lyder, kreves det samtykke til konfliktrådsbehandling fra partenes verger. I straffesaker har fornærmede partsrettigheter selv etter fylte 15 år, jf. straffeprosessloven § 93 g annet ledd. Reglene om partsrettigheter bør være de samme for fornærmede i straffeprosessloven og konfliktrådsloven. Det bør for eksempel ikke kreves at fornærmedes verger må samtykke når fornærmede selv utøver sine partsrettigheter i medhold av straffeprosessloven § 93g.

§ 17 – Avtalen

Kommentar:

Det vises til kommentarene under § 11. Reglene om partsrettigheter må være de samme for fornærmede i medhold av straffeprosessloven og konfliktrådsloven. Det kan ikke kreves at fornærmedes verger må godkjenne avtalen når fornærmede selv utøver sine partsrettigheter i medhold av straffeprosessloven § 93 g.

"En avtale som forutsetter en ytelse til den skadelidte, skal fastsette omfanget av ytelsen og forfallstid. Det skal også fastsettes om avtalen representerer det endelige oppgjøret mellom partene."

Det bør fremgå av bestemmelsen at avtale om økonomisk kompensasjon kan danne tvangsgrunnlag i medhold av tvangsfullbyrdelsesloven. Likeså bør det inntas i tvangsfullbyrdelsesloven § 4-1, at avtale om erstatning i konfliktråd gir tvangsgrunnlag.

"En avtale i konfliktrådet avskjærer verken fornærmedes rett til å søke om erstatning etter voldsoffererstatningsloven eller statens rett til å søke regress fra skadevolderen."

En avtale inngått i konfliktråd bør ikke utelukke fornærmedes mulighet til å kreve erstatning/oppreisning i medhold av skadeerstatningsloven. Dette bør fremgå tydelig i lovens ordlyd.

Punkt 17 – Forslag til bruk av elektronisk og digital kontroll

Kommentar:

Oslo pd støtter forslagene og vurderingene fullt ut.

Det bemerkes at kostnadene som er skissert synes svært høye, men sammenliknet med kostnadene til fengselsopphold på ungdomsenhetene vil det i alle tilfelle være kostnadsvarende.

Med hilsen

Beate Gangås

Politimester

Dokumentet er godkjent med elektronisk signatur

Saksbehandler:

Påtaleleder Beate Brinch Sand

Rita Parnas, politiadvokat 2

Til Politidirektoratet

TRØNDELAG POLITIDISTRIKT

Sted, Dato
Steinkjer, 03.11.2020

HØRINGSSVAR FRA TRØNDELAG POLITIDISTRIKT – FORSLAG TIL ENDRINGER I KONFLIKTRÅDSLOVEN, STRAFFELOVEN, STRAFFEPROSSESSLOVEN MV.- STRAFFERETTSLIGE REAKSJONER OG TVANGSMIDLER FOR UNGDOM

Politidistriktet har gjennomgått høringsnotatet fra Justis- og beredskapsdepartementet datert 1.09.20. Det inngis høringsmerknader til konfliktrådsloven vedrørende ny § 22a, ny § 22b og endringer i § 23, samt endringer i straffeprosessloven § 452.

1 Lovfesting av KOG

1.1 Utgangspunkt

Det fremgår av lovforslaget § 22 a at KOG skal lovfestes. Bestemmelsen tar videre for seg koordineringsgruppens sammensetning og arbeidsoppgaver. Det er ungdomskoordinatoren som skal kalle inn og lede møtene.

1.2 Forslag ny § 22 a

§ 22 a Koordineringsgruppe

Konfliktrådet skal etablere en eller flere koordineringsgrupper for ungdomsstraff og ungdomsoppfølging.

En koordineringsgruppe skal bestå av faste medlemmer fra konfliktrådet, politiet, påtalemyndigheten, kriminalomsorgen og barneverntjenesten. Sammensetningen av koordineringsgruppen kan ellers variere etter hvordan tiltaksapparatet og tjenestetilbudet er organisert i den enkelte kommune.

Koordineringsgruppen skal

- a) vurdere hvorvidt ungdomsstraff eller ungdomsoppfølging kan være egnede reaksjoner for ungdommen, herunder kartlegge og vurdere hvilke tiltak som kan være aktuelle og hensiktsmessige i ungdomsplanen, og*
- b) drøfte tiltak som frivillig kan tilbys ungdommen i perioden fra lovbrudd til reaksjon.*

Ungdomskoordinatoren innkaller til, og leder møtene i, koordineringsgruppen.

TRØNDELAG POLITIDISTRIKT

1.3 Høringsmerknader fra Trøndelag politidistrikt

Trøndelag politidistrikt er enig i at koordineringsgruppen lovfestes. Som det fremgår av høringsnotatet er det 54 koordineringsgrupper (KOG) rundt om i landet (side 27). Tre av disse gruppene ligger i Trøndelag politidistrikt. Gruppene møtes hver 14. dag ved de ulike geografiske enhetene (fysisk eller på videolink). En lovfesting vil videreføre den etablerte praksisen og vil understreke viktigheten av gruppene.

Beskrivelsen av sammensetningen av koordineringsgruppen i lovforslaget er også tilfredsstillende. Trøndelag politidistrikt kan ikke se behovet for at kriminalomsorgen alltid skal møte i KOG, da flertallet av sakene som behandles i KOG ikke berører kriminalomsorgen. Det viktigste er likevel at sammensetningen kan variere etter tjenestetilbudet i den enkelte kommune, slik som beskrevet i lovforslaget.

Trøndelag politidistrikt er ikke enig i lovforslaget som omhandler koordineringsgruppens oppgaver. Det fremgår av lovforslaget at det skal være koordineringsgruppen som vurderer hvorvidt ungdomsstraff eller ungdomsoppfølging kan være en egnet straff for ungdommen. Man må i denne sammenheng spørre seg om påtalemyndigheten/domstolen i dag sender saker til konfliktrådet som ikke er egnet for ungdomsoppfølging/ungdomsstraff. Trøndelag politidistrikt har ikke fått tilbakemeldinger om dette fra konfliktrådet og det må derfor legges til grunn at ungdommene som får disse straffereaksjonene anses som egnet. Herunder vises det til at høringsnotatet ikke foreslår en endring i de objektive egnethetskriteriene. Terskelen for å si at en ungdom ikke er egnet bør være høy dersom vedkommende har et oppfølgingsbehov, dette fordi de alternative straffereaksjonene til ungdomsoppfølging i de fleste sakene er påtaleunntatelse uten vilkår, forelegg (betinget) eller en betinget dom (uten oppfølging).

En egnethetsvurdering av koordineringsgruppen som beskrevet i lovforslaget vil medføre at sakene får lengre saksbehandlingstid. Det fremgår i høringsuttalelsen at det går for lang tid fra lovbrudd begås til straffereaksjon iverksettes, og forslagene skal bla. bidra til en raskere iverksettelse av reaksjon. Trøndelag politidistrikt mener her at forslaget i ny § 22 a er i strid med formålet. Dersom man innfører et ekstra ledd som skal uttale seg om straffereaksjonen vil saksbehandlingstiden gå opp, og dette vil igjen medføre at flere ungdommer begår ny kriminalitet før de blir ilagt straffereaksjonen. Herunder må man forstå hvordan saksgangen i en U18-sak skjer i praksis. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid i september måned 2020 i Trøndelag politidistrikt var 45 dager i sakene hvor mistenkte var under 18 år. Det vil si fra gjerningstidspunktet, til saken var påtaleavgjort. Før saken overføres til påtaleenheten, skal den etterforskes ferdig. Juristene avgjør sakene fortløpende og det er da svært uheldig om man må vente på en egnethetsvurdering fra KOG før juristen kan avgjøre saken. Juristene avgjør over 1000 U18-saker i året i Trøndelag politidistrikt og de kjenner alle straffereaksjonene godt. De er åpenbart i stand til å avgjøre om ungdommen er egnet for en straffereaksjon i konfliktrådet. I vurderingen ligger det også en forholdsmessighetsvurdering, denne vurderingen er det ingen andre enn juristen som kan utføre i den enkelte sak. Juristen foretar egnethetsvurderingen på bakgrunn av det som fremkommer i avhør. Etterforskerne har oppfølging som tema i avhøret, og det kan også skrives en egenrapport av politikontakt i saken hvor ungdommens situasjon beskrives. Sammen danner dette grunnlaget for vurderingen. Dersom juristen er i tvil om ungdommen er egnet for en reaksjon i konfliktrådet, kan problemstillingen løftes til KOG. Dette gjøres også i dag.

Det fremgår videre i bestemmelsen at koordineringsgruppen *skal drøfte tiltak som frivillig kan tilbys ungdommen i perioden fra lovbrudd til reaksjon*. Dette forslaget er Trøndelag

politidistrikt sterkt uenig i. Hvordan skal man kunne starte opp en straffereaksjon før saken er påtaleavgjort? Hva skjer om saken henlegges og man har gjennomført deler av straffen på forhånd? På hvilket tidspunkt skal man starte på tiltaket? Etter avhøret av mistenkte? Før alle vitnene er avhørt? En slik gjennomføring vil kunne påvirke og skade etterforskningen med den følge at saker ikke blir oppklart. Det viktigste er likevel hensynet til ungdommene. På den ene siden skal de få tilbud om straffegjennomføring i en sak de kan bli frikjent for i tingretten (i strid med uskyldspresumsjonen?). Dersom man blir dømt, må spørsmålet om dobbeltstraff vurderes av tingretten. På den andre siden vil de ungdommene som ikke har et oppfølgingsbehov få et sterkere rettsvern fordi de ikke får tilbud om å igangsette tiltak. Trøndelag politidistrikt vil her peke på at det ikke bare er konfliktrådet som tilbyr tiltak for ungdommen. Barnevernet er gjerne på banen lenge før koordineringsgruppen, og før saken er påtaleavgjort. De er den offentlige etat som skal tilby hjelp til ungdommen før en eventuell reaksjonsfastsettelse.

Trøndelag politidistrikt synes beskrivelsen av koordineringsgruppens sine oppgaver i ny § 22a mangler en sentral oppgave- drøfting av saker som er til straffegjennomføring. Påtalemyndigheten har stor nytte av at koordineringsgruppen har en rolle under straffegjennomføringen. Det er uheldig at dette tas bort, da tilbakemeldingene fra påtalejuristene er at det er dette de får best utbytte av i et koordineringsmøte. I de tilfellene hvor en ungdom under ungdomsoppfølging eller ungdomsstraff begår nye lovbrudd er det en stor fordel å ha vært i koordineringsmøte og fått orientering om hvordan ungdommen gjennomfører straffen (motivasjon, møter han til avtaler, gjennomfører han rusprøver osv.). Dette er sentral informasjon for påtalemyndigheten når det skal vurderes om de nye lovbruddene skal føre til brudd i straffegjennomføringen eller gi en forlengelse av straffegjennomføringen. Dersom koordineringsgruppen ikke skal ha mulighet til å drøfte løpende gjennomføring, vil påtalemyndigheten måtte bruke lengre tid på å vurdere om straffegjennomføringen skal brytes, eller om ungdommen skal gis en ny sjanse gjennom videre oppfølging.

Trøndelag politidistrikt støtter forslaget om at ungdomskoordinatoren innkaller til, og leder møtene i, koordineringsgruppen.

2 Ungdommens medvirkning

2.1 Utgangspunkt

Det fremgår av forslag til ny § 22 b at ungdommen med verger skal få utfyllende informasjon om ungdomsstraff eller ungdomsoppfølging, herunder skal ungdomskordinator fremlegge en skisse på ungdomsplan. Ungdomskoordinatoren skal vurdere om straffen er egnet for ungdommen, før innstilling sendes til påtalemyndigheten. Det skal legges stor vekt på ungdommens uttalelse i saken.

2.2

Forslag ny § 22 b

22 b Ungdommens medvirkning

Anser koordineringsgruppen ungdomsstraff eller ungdomsoppfølging som egnede reaksjoner, skal ungdomskordinator gi ungdommen og dennes verger utfyllende informasjon om straffereaksjonene, herunder fremlegge en skisse på ungdomsplan.

Ungdommen og dennes verger skal gis anledning til å uttale seg.

Ungdomskordinator skal vurdere om ungdomsstraff eller ungdomsoppfølging er egnet for ungdommen og avgi sin innstilling til påtalemyndigheten, som treffer

avgjørelse i saken eller oversender saken til domstolen. Det skal legges stor vekt på ungdommens uttalelse i saken.

2.3 Høringsmerknader fra Trøndelag politidistrikt

Høringsforslaget forstås slik at samtykke til reaksjon skal erstattes av en egnethetsvurdering hvor ungdommens mening og motivasjon skal tillegges stor betydning. Trøndelag politidistrikt er enige i forslaget om at ungdommen skal få uttale seg, og at kravet om samtykke kan utgå. Forslaget om at koordineringsgruppen skal foreta en egnethetsvurdering tiltres ikke, se begrunnelse i pkt. 1.3. Forslaget om at ungdomskoordinatoren skal avgi sin innstilling til påtalemyndigheten tiltres heller ikke på bakgrunn av påtalemyndighetens kompetanseerfaring på området og behovet for en rask straffereaksjon. Ungdommens medvirkning kan skje gjennom avhøret på politistasjonen. Dersom etterforsker har utfordringer med å forklare de ulike straffereaksjonene for ungdommen i avhøret, kan konfliktrådet anmodes ad-hoc om å stille i avhøret (på telefon/videolink) for å forklare nærmere om straffereaksjonen på generelt grunnlag. Motivasjonen til en 17-åring trenger ikke å være stabil, den kan endre seg underveis. Det må være åpning for at etterforsker tar en oppfølgingssamtale med ungdommen og foreldrene når saken er ferdig etterforsket. Dette med særlig tanke på de ungdommene som har et oppfølgingsbehov men som ikke ser behovet for en alternativ straffereaksjon i initialfasen av saken.

3. Gjennomføringstid

3.1 Utgangspunkt

Ved ungdomsstraff fastsetter domstolen gjennomføringstiden innenfor nærmere angitte rammer, tilsvarende gjør påtalemyndigheten ved ungdomsoppfølging. Det kan legges vekt på tiltak som er gjennomført i perioden mellom lovbrudd og reaksjonsfastsettelse. Gjennomføringstiden løper fra ungdomsplanmøte.

3.2 Forslag endring i § 23

§ 23 Gjennomføringstid

Ved ungdomsstraff fastsetter domstolen gjennomføringstiden.

Gjennomføringstiden kan være fra seks måneder til to år. Dersom den fengselsstraffen som ville ha blitt idømt uten ungdomsstraff er klart lengre enn to år, kan en gjennomføringstid på inntil tre år fastsettes.

Ved ungdomsoppfølging fastsetter påtalemyndigheten gjennomføringstiden når den overfører sak til konfliktrådet. Ellers fastsetter domstolen gjennomføringstiden. Gjennomføringstiden kan være inntil ett år.

Ved fastsettelse av gjennomføringstiden skal det legges vekt på tiltak som er gjennomført i perioden mellom lovbrudd og reaksjonsfastsettelse.

Gjennomføringstiden løper fra ungdomsplanmøte.

3.3 Høringsmerknader fra Trøndelag politidistrikt

Trøndelag politidistrikt er ikke enig i endringen i bestemmelsens 3. ledd. En straffereaksjon kan ikke påbegynnes før skyld er konstatert. Dette gjelder uavhengig av om ungdommen har behov for tiltak eller ikke. Ungdommer som begår kriminalitet har krav på like stort rettsvern som voksne kriminelle. Det ville for eksempel ikke vært aktuelt at en voksen gjerningsperson påbegynte ND-program før han var domfelt i retten eller at en person som var siktet for kjøring i ruset tilstand begynte på program mot ruspåvirket kjøring i regi av kriminalomsorgen før saken var ferdig etterforsket. Det vises for øvrig til vurderingen av ny § 22 a i pkt. 1.3.

4. Fullbyrding

4.1 Utgangspunkt

En dom skal fullbyrdes straks den er rettskraftig i medhold av straffeprosessloven § 452. Nytt forslag er at dom i U18-sak og andre overføringer fra påtalemyndigheten til Konfliktrådet skal skje innen en uke.

4.2 Forslag endring i Straffeprosessloven § 452

En dom skal fullbyrdes straks den er rettskraftig, når ikke annet er særskilt bestemt. Det samme gjelder en kjennelse som legger straff etter saksomkostninger eller annen erstatning til staten.

Angripes en rettskraftig dom ved anke eller er en begjæring om gjenåpning tatt til følge, kan den rett som skal behandle saken, ved kjennelse beslutte at fullbyrding helt eller delvis skal utstå.

Dom på ungdomsstraff, fullbyrdelsesutsettelse med særvilkår etter straffeloven § 37 første ledd bokstav j og dom på betinget bot med særvilkår etter straffeloven § 53 fjerde ledd, jf. straffeloven § 37 første ledd bokstav j skal oversendes konfliktrådet en uke etter at dommen er rettskraftig.

Påtaleunntatelse etter § 69 tredje ledd på vilkår som nevnt i straffeloven § 37 første ledd bokstav j, overføring til ungdomsoppfølging i konfliktrådet etter § 71 a annet ledd og betinget forelegg med særvilkår etter straffeloven § 53 fjerde ledd sjette punktum jf. straffeloven § 37 første ledd bokstav j skal oversendes konfliktrådet innen en uke etter at det er truffet endelig påtaleavgjørelse.

4.3 Høringsmerknader fra Trøndelag politidistrikt

Trøndelag politidistrikt viser til at fristen på en uke kan bli utfordrende i visse perioder, særlig i perioder med ferieavvikling, som på sommeren. Likevel tiltres forslaget, da det internt skal legges rutiner som skal sikre at fristen overholdes. I konfliktrådsloven § 20, 1.ledd står det at straffesaker som er oversendt etter avgjørelse ved påtalemyndigheten eller domstolen skal være påbegynt så snart som mulig. Det foreslås at konfliktrådsloven endres, slik at det for saker med personer under 18 år settes en kortere frist. Trøndelag politidistrikt foreslår å lovfeste at disse sakene skal påbegynnes straks, og/eller senest i løpet av 1 uke. Fokuset på saker med gjerningsperson under 18 år bør ha høy prioritering i alle offentlige organer.

Eli Aasland
påtaleleder

Kristin Ansnes
seksjonsleder

Politidirektoratet
Postboks 2090 Vika
0125 Oslo

Kripos

Deres referanse:

Vår referanse:
20/108294 - 34

Dato:
18.11.2020

**FORSLAG TIL ENDRINGER I KONFLIKTRÅDSLOVEN, STRAFFELOVEN,
STRAFFEPROSSESSLOVEN MV. – STRAFFERETTSLIGE REAKSJONER OG
TVANGSMIDLER FOR UNGDOM – HØRINGSSVAR FRA KRIPOS**

Det vises til høringsnotat fra Justis- og beredskapsdepartementet av 1. september 2020 om forslag til endringer i konfliktrådsloven, straffeloven, straffeprosessloven mv. – strafferettslige reaksjoner og tvangsmidler for ungdom, samt brev fra Politidirektoratet av 17. s.m. Svarfristen er etter avtale med direktoratet utsatt til 18. november d.å. Kripos' merknader til høringsnotatet følger nedenfor. Fra vårt ståsted er det først og fremst endringsforslagene som relaterer seg til ungdomsstraff, endringer i reglene om informasjonsflyt og utvidet adgang til bruk av tvangsmidler som er relevante.

Lovbrudd begått før og etter fylte 18 år. Adgangen til å kombinere ungdomsstraff med annen straff og til å fastsette andre vilkår i dom på ungdomsstraff.

Ungdomsstraff kan som kjent bare idømmes når lovbrøyteren var under 18 år på handlingstidspunktet, jf. straffeloven § 52 a første ledd bokstav a. Det er et bevisst valg fra lovgivers side. Aldersgrensen er absolutt. Slik bør det fortsatt være.

Flere av lovbrøyterne som er i målgruppen for ungdomsstraff vil erfaringsmessig begå lovbrudd både før og etter fylte 18 år, slik at forholdene pådømmes samtidig. Dette var tilfellet i høyesterettsavgjørelsen HR-2017-579-A. Problemstillingen var ikke drøftet i de tidligere forarbeidene, og lovens ordlyd var direkte til hinder for idømmelse av ungdomsstraff siden forholdene i tilleggstiltalen var begått etter fylte 18 år. Det skulle utmåles en samlet straff for handlingene, etter straffeskjerpingsregelen i straffeloven (1902) § 62. Det ville heller ikke gjort noen forskjell om forholdene ble pådømt hver for seg, idet prinsippet i § 62 første ledd også gjelder ved etterskuddsdom, jf. samme lov § 64 første ledd.

Høyesterett løste den konkrete saken ut fra en rimelighetsbetraktning; dersom forholdet begått etter fylte 18 er klart mindre alvorlig enn det som er begått før fylte 18, bør ikke det siste stenge for ungdomsstraff hvis vilkårene for øvrig er oppfylt. Høyesterett satte dermed vilkåret i bokstav a) til side og idømte ungdomsstraff for alle forholdene samlet. Formålet med vedtakelse av ungdomsstraffen var blant annet at det norske regelverket skulle harmonere bedre med FNs barnekonvensjon. Hvis en vurderer någjeldende bokstav a) i lys av

Kripos

barnekonvensjonen, og grunnloven § 104, jf. prinsippet om at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn, bør det være mulighet til å gi dom på ungdomsstraff for alle forholdene samlet. På den annen side kan det med tyngde anføres at dersom forholdet begått etter fylte 18 år ville ført til ubetinget fengsel isolert sett, bør ikke domfelte komme bedre ut fordi om han i tillegg har begått alvorlig eller gjentatt kriminalitet før fylte 18. I den konkrete saken hadde tiltalte begått identitetstyveri etter fylte 18 år. Identitetstyverier er et økende samfunnsproblem, og landets lagmannsretter har i flere tilfeller konstatert at utgangspunktet er en kortere ubetinget fengselsstraff. Avgjørelsen i HR-2017-579-A illustrerer således et klart behov for at domstolene kan kombinere ungdomsstraff med fengselsstraff. Ungdomsstraff i kombinasjon med en kort ubetinget fengselsstraff vil i mange tilfeller være en riktig reaksjon. Kripos støtter på denne bakgrunn forslaget om en lovendring som gjør det mulig å kombinere ungdomsstraff med fengselsstraff.

Videre støttes vurderingsnormen som er angitt i høringsnotatet på side 44, hvorfra hitsettes: *"Departementet understreker likevel at forslaget til ny ordlyd, der de nye forholdene må anses som «mindre alvorlige», gir anvisning på en streng vurderingsnorm. Det er de straffbare forholdene begått før ungdommen fylte 18 år som må være klart bærende for straffeutmålingen, mens de nye forholdene må fremstå som betydelig mindre graverende for at det skal være aktuelt å idømme ungdomsstraff i slike tilfeller. Der de nye forholdene begått etter fylte 18 år vil medføre ubetinget fengsel for voksne, vil dette i utgangspunktet utelukke idømmelse av ungdomsstraff. Unntak kan tenkes i tilfeller der ungdomsstraff kombineres med en kort ubetinget fengselsstraff, se punkt 4.4.3."* Denne vurderingsnormen er i samsvar med føringene Riksadvokaten ga i de oppdaterte retningslinjene av 9. august 2017; utgangspunktet er at det ikke skal nedlegges påstand om ungdomsstraff der det er begått nye straffbare forhold etter fylte 18 år som kvalifiserer til ubetinget fengsel.

De tre høyesterettsavgjørelsene fra 2016-2017 som det er referert til flere steder i høringsnotatet gjaldt alle grove seksuelle overgrep mot mindreårige, begått av mindreårige. Sakene illustrerer et økende samfunnsproblem. Ved vurdering av om ungdomsstraff skal gis i saker om seksuelle overgrep mot mindreårige må en ta i betraktning at det de siste årene har skjedd en rettsutvikling langs to akser. Langs den ene akse har det skjedd en utvikling i straffereaksjoner for barn. Det har vært en merkbart kursendring som startet med Rt-2010-1313, jf. Rt-2013-67 avsnitt 17. Lovgiver har presisert i forarbeidene til straffeloven § 18 at hensynet til barnets beste vil være helt sentralt, jf. Prop.135 L (2010-2011) kap. 9.6.1.4: *«Det som i det lange løp best tjener barnets interesser trer i forgrunnen, og kan bare settes til side så langt det foreligger særlig tungtveiende allmennpreventive hensyn som ikke i tilfredsstillende grad ivaretas ved andre straffereaksjoner.»* Parallelt med rettsutviklingen i retning av andre straffarter enn fengsel har det imidlertid vært en markant utvikling langs en annen akse; i det generelle straffenivået for seksuallovbrudd, jf. blant annet Rt 2009 s 1412 avsnitt 26-27 og Rt-2013-s 67 avsnitt 18. Reaksjonsvalget også for mindreårige lovbrøyttere som begår volds- og seksuallovbrudd bør avspeile det forhøyede straffenivået for alvorligere volds- og seksualforbrytelser som er etablert gjennom de siste års lovgivning og høyesterettspraksis, og den økte vektleggingen av behovet for samfunnsvern og av de allmennpreventive hensyn som ligger til grunn for denne utviklingen.

I saker hvor det er aktuelt å idømme ungdomsstraff møtes de to aksene i vurderingen av om straffens formål med tyngde taler mot en reaksjon i frihet. Som uttalt i Prop. 135 L s. 100 er alvorlige seksuallovbrudd blant kategoriene hvor fengsel fortsatt er påkrevd. Dette ble fulgt opp i HR-2016-1364-A avsnitt 35 og i HR-2016-1365-A avsnitt 19, hvor det slås fast at for alvorlige seksuallovbrudd snus utgangspunktet; ubetinget fengsel er hovedregelen.

Samtidig som straffen skal ivareta individualpreventive hensyn, har straffen også som formål å opprettholde den sosiale ro i kjølvannet av den straffbare handling, samt ha en allmennpreventiv effekt, jf. HR-2016-1364-A avsnitt 36. Straffereaksjonen i den enkelte saken bør av allmennheten og pårørende oppleves som tilstrekkelig streng for å unngå at det vokser fram et ønske om privat rettshåndhevelse. Seksuelle overgrep mot mindreårige er saker hvor det er et stort potensiale for motsetningsforhold og konflikter. Ungdomsstraff egner seg i utgangspunktet dårligere ved alvorlige seksuelle overgrep enn ved eksempelvis grov vinningskriminalitet. Straffen har slik sett også som formål å forebygge privat rettshåndhevelse. Jo lenger en går i å åpne for bruk av ungdomsstraff ved handlinger som har fått alvorlige og vidtrekkende konsekvenser for offeret, jo mindre er sjansen for at en oppnår målsetningen om å opprettholde den sosiale ro i kjølvannet av den straffbare handlingen. Dette tilsier at domstolene ved reaksjonsfastsettelsen bør ha et fleksibelt lovverk tilgjengelig, slik at det er rom for individuelle vurderinger. Kripes støtter på denne bakgrunn forslaget om lovendring, slik at det gis adgang til å kombinere ungdomsstraff med ubetinget fengsel.

Kripes mener videre at det fortsatt bør overlates til domstolene å gå opp den nærmere grensen; lovgiver bør ikke angi bestemte straffebud eller bestemte strafferammer. På bakgrunn av hensynet til fleksibilitet ved reaksjonsfastsettelsen støttes også forslaget om adgang til å fastsette andre vilkår i dom på ungdomsstraff.

Egnethet og samtykke

Departementet foreslår i høringsnotatets punkt 4.2 å erstatte samtykkekravet til reaksjonen med en egnethetsvurdering, med det formål å sikre at flere ungdommer får en riktig reaksjon. Det foreslås videre, i punkt 7.4, å fjerne kravet til at ungdommen samtykker underveis i straffegjennomføringen, herunder til fastsettelse av tiltak i ungdomsplanen. I stedet innføres en klagerett, med formål å sikre ivaretagelse av ungdommens rettssikkerhet. Kripes støtter disse forslagene.

Morten Holmboe har i sin doktoravhandling *Fengsel eller frihet*, kapittel 10.1.3. flg., drøftet dilemmaet som ligger i forutsetningen om at samtykket må omfatte at de pådømte forhold skal legges til grunn i ungdomsstormøtet, og han har drøftet det opp mot uskyldspresumsjonen. I praksis har domstolene i flere saker, herunder i HR-2017-579-A, vært henvist til å slå fast at samtykke foreligger, samtidig som det er god grunn til å stille spørsmål ved hva samtykket i realiteten har vært motivert av. Manglende motivasjon er og bør ikke, i seg selv, være diskvalifiserende. Motivasjonen må forankres i helhetsvurderingen under bokstav d). Det er imidlertid grunn til å stille spørsmål ved om ungdomsstraffen i slike tilfeller kan gjennomføres etter sitt formål. I HR-2016-1365-A (avsnitt 17) påpeker Høyesterett at saken burde vært bedre opplyst hva gjaldt siktedes motivasjon for å gjennomføre ungdomsstraff og om han ville akseptere at forholdene i domfellelsen ville bli lagt til grunn i et eventuelt ungdomsstormøte, og i HR-2017-579-A (avsnitt 25) er det bemerket at personundersøkelse for mindreårige (PUM) ikke forelå forut for hovedforhandling i tingretten.

En av hovedutfordringene som rapporten fra Nordlandsforskning peker på (som det er henvist til i høringsnotatet), er at det går lang tid fra lovbrudd begås til straffereaksjon iverksettes. Lang tid mellom lovbrudd og reaksjon øker risikoen for nye lovbrudd i perioden frem mot iverksettelse, samt risiko for vilkårsbrudd under straffegjennomføringen. En vesentlig årsak til lang samlet tidsbruk er utfordringer ved at reaksjonene er samtykkebaserte. Det er i høringsnotatet videre pekt på at et krav om samtykke kan gi rom for trenering. I tillegg er det

vist til at det er vanskelig å sikre at ungdommen vet hva han eller hun samtykker til (at samtykket er reelt og informert).

Ungdomsstraff bygger som kjent på tanken om "restorative justice". Holmboe skriver om det i nevnte doktoravhandling kapittel 3.3, og konkluderer på side 367 siste avsnitt med at ordningen hører hjemme blant de individualpreventive hensyn. Samtidig har ordningen en side til allmennprevensjonen i vid forstand, idet en vellykket prosess bidrar til å opprettholde den sosiale ro. En slik vellykket gjennomføring av ungdomsstraff forutsetter aktiv deltagelse og innsats fra domfeltes side. Spørsmålet om domfeltes motivasjon må rettslig sett forankres i de individualpreventive hensyn. Sett i lys av uskyldspresumsjonen bør det aksepteres at domfelte mangler motivasjon – og kanskje også innerst inne ikke mener at det han gjorde var straffverdig – så lenge han bidrar til å unngå en omkamp om faktum, ref. HR-2016-1364-A avsnitt 30: *"For at reaksjonen skal kunne nå sitt gjenopprettende og rehabiliterende formål må altså omkamp om faktum unngås."* Det er imidlertid viktig å få avklart dette i forkant av en pådømmelse, og en egnethetsvurdering vil bidra til det.

Ovenstående utfordringer gir implisitt også utfordringer overfor fornærmede. Som påpekt av Nordlandsforskning, er frivillighet en nøkkilverdi i gjenopprettende prosess, og det er grunn til å anta at reell frivillighet er viktig for at de gjenopprettende møtene mellom fornærmede og ungdommen skal få god effekt. Blant annet for å sikre en bedre ivaretagelse av fornærmede, foreslår departementet at møtet med fornærmede skal tilstrebes, men ikke være obligatorisk, jf. høringsnotatet punkt 6.2.2. Kripos er enig i dette.

Politiet kan i medhold av straffeprosessloven § 230 avhente en mistenkt som ikke har møtt til avhør. Som bemerket i riksadvokatens oppdaterte retningslinjer av 9. august 2017, på side 5, gir imidlertid ikke bestemmelsen hjemmel til å avhente mistenkte til personundersøkelse. Det er erfaringsmessig mange ungdommer om ikke møter etter innkalling. En hjemmel til avhenting i slike tilfeller vil etter all sannsynlighet bidra betydelig til å effektivisere prosessen.

Informasjonsdeling

Forslaget til ny § 22 c i konfliktsrådsloven gjelder informasjonsdeling. Den gir både et begrenset unntak fra lovbestemt taushetsplikt, og et behandlingsgrunnlag for å *"innhente og utlevere"* personopplysninger om ungdommen. Øvrig behandling av personopplysninger vil følge bestemmelsene i personopplysningsloven av 2000 gjennom overgangsregler frem til ny lov trer i kraft.

Kripos støtter i utgangspunktet forslaget. Vi vil likevel peke på enkelte aspekter som kan oppleves som uklare.

I punkt 3.2.3 skriver departementet at *"[f]orslaget innebærer ikke at deltagerne pålegges en informasjonsplikt, bare en adgang til å gi opplysningene"*. Dette følger også av bestemmelsens bruk av *"kan"*. Det kan likevel oppfattes annerledes når medlemmene av gruppen, som ledd i saksforberedelsen, innhenter opplysninger fra egen etat. Deltakerne kan da *"innhente"* opplysninger uten hinder av taushetsplikt, en formulering som andre steder i lovverket gjerne gir vedkommende et krav på å få utlevert opplysningene. Slik Kripos ser det bør det derfor i merknadene til bestemmelsen fremgå helt klart at bestemmelsen her ikke skal forstås som en pliktbestemmelse.

Videre kan det fremstå uklart hvem som er ansvarlig for vurdering av innhenting og utlevering av opplysningene. Er det vedkommende deltager i koordineringsgruppen i egenskap av å være

deltager, er det konfliktrådet som sådan, eller er det etaten som er opprinnelig behandlingsansvarlig for personopplysningene som skal vurdere om vilkårene i ny § 22 c er oppfylt? Så vidt skjønsmessige som disse vilkårene er, kan det tenkes ulike oppfatninger om vilkårene er oppfylt i den enkelte konkrete sak. Kripas anbefaler følgelig at det klargjøres hvem som har ansvaret for beslutningen om å innhente og utlevere opplysningene. Fra Kripas' perspektiv fremstår det mest naturlig at denne kompetansen og dette ansvaret ligger på den avgivende etaten, og ikke på deltageren som enkeltperson.

Utvidet adgang til bruk av tvangsmidler

Det har de siste årene vært et økt konfliktnivå i og rundt Oslo i de kriminelle gjengene. Dette har blant annet resultert i flere skytinger, som ofte har skjedd i det offentlige rom. Kripas har siden mai 2018 vært en del av den forsterkede innsatsen for bekjempelse av denne kriminaliteten.

Gjennom arbeidet er det avdekket at omsetning av narkotika er det økonomiske livsgrunnlaget for gjengene i Oslo og omegn, og Kripas har på bakgrunn av dette iverksatt en rekke store etterforskninger for å stoppe innførsler av narkotika som er på vei til gjengmiljøene. Bekjempelse av gjengkriminalitet kan ikke bare gjøres gjennom denne type saker, men må, for å lykkes, gjøres på et bredt plan i og utenfor strafferettspleien.

Særlig viktig er det å forhindre rekruttering til de kriminelle gjengmiljøene, og det pågår flere lovarbeider som blant annet søker å begrense rekruttering; herunder i Straffelovrådets to første delutredninger.

I arbeidet med den første delutredningen leverte Kripas en etterretningsrapport som beslutningsstøtte til Straffelovrådet, inntatt i NOU 2020:4 s. 125 flg. De tradisjonelle gjengene har en rekke gjengrelaterte aktører som rekrutteringsbase. I stor grad dreier dette seg om lettere sammenknyttede ungdomsgjenger som ofte har tilknytning til et geografisk område, for eksempel en bydel i Oslo. I disse ungdomsmiljøene begås det kriminalitet delvis av eget forgodtbefinnende, og delvis gjennom løpeguttoppdrag for de mer etablerte gjengene. På denne arenaen er det viktig å ha en bred innsats, i og utenfor strafferettspleien, for å forhindre at ungdom blir rekruttert til disse ungdomsgjengene og derifra videre til de etablerte gjengene.

I høringsnotatet er det flere forslag som etter Kripas' mening kan bidra til å vanskeliggjøre rekruttering til gjengmiljøene, særlig gjelder dette forslagene som kan bidra til å holde ungdommer i faresonen borte fra de rekrutteringsarenaene som er nevnt over.

Kripas støtter således forslaget om at det skal være adgang til å benytte særvilkår som følger av straffeloven § 37, som er inntatt i notatets punkt 4.4.4. En slik adgang gjør at det allerede fra domstidspunktet er mulig å pålegge ungdommen avhold fra rus, forbud mot kontakt med bestemte personer og pålegge oppholdssted utenfor det kriminelle miljøet han eller hun er i.

Videre vil et utvidet anvendelsesområde for oppholdsforbud etter straffeprosessloven § 222c, være et viktig hjelpemiddel for å forhindre at ungdom oppholder seg i kriminelt belastede områder hvor rekruttering til videre kriminalitet erfaringsmessig skjer. Selv om reaksjonen på brudd her normalt vil være bøter er Kripas enig med departementet i at fordelene med å kunne pålegge ungdom mellom 15 og 18 år forbud oppveier ulempene som ligger i reaksjonen. Det vises i denne sammenheng til at politiet får mulighet, om enn med varsomhet, til pågripelse ved brudd og at brudd på forbudet kan gi grunnlag for bekymringssamtale sammen med foreldrene i de tilfeller det anses som hensiktsmessig. Det kan i denne forbindelse også vises

til NOU 2020:4 kapittel 19.5 om utvidet anvendelsesområde for straffeprosessloven § 222b. Et slikt utvidet anvendelsesområde vil være et ytterligere viktig virkemiddel for å forebygge kriminalitet fra ungdomsgjenger og rekruttering til disse.

To andre forslag i høringsnotatet er oppholdspåbud med elektronisk kontroll som varetektssurrogat i punkt 17.1, og elektroniske og digitale kontrolltiltak under gjennomføring av ungdomsstraff, punkt 17.2. Dette gir i likhet med de andre forslagene kommentert ovenfor muligheter til å holde ungdom borte fra steder og miljøer hvor kriminalitet begås, og gir ikke minst muligheter for å kontrollere at vilkårene som er satt, overholdes. Oppholdspåbud som varetektssurrogat gir en mulighet til å gripe inn straks ungdommen er pågrepet, og dersom dette følges opp gjennom etterfølgende ilagt ungdomsstraff vil vedkommende kunne holdes utenfor risikoområder i lang nok tid til at det er mulig å forhindre rekruttering inn i en langvarig kriminell løpebane innenfor gjengmiljøene.

Det er viktig at det ikke går for lang tid fra kriminaliteten oppdages til ungdomsstraffen kan iverksettes. Kripos støtter derfor at det åpnes for at den som er idømt ungdomsstraff kan pågripes dersom han eller hun ikke møter opp, jf. punkt 16.1.2. Som en naturlig forlengelse av dette støttes også forslaget om at pågrepelse blir en mulighet ved brudd, jf. punkt 16.2.

Kripos vil avslutningsvis understreke at bekjempelse av så vel gjengkriminalitet som seksuelle overgrep mot mindreårige, begått av mindreårige, fordrer en bred tilnærming i og utenfor strafferettspleien. Det er viktig at det er sammenheng i reglene slik at politiet har mulighet til å drive forebygging og å gripe inn tidlig mot kriminalitet i ungdomsmiljøene, og at domstolene og kriminalomsorgen kan følge opp ungdom raskt og tett der dette er nødvendig. Tiltakene som foreslås her er viktige for at strafferettspleien skal kunne gjøre sin del av oppgaven, men de løser ikke kriminalitetsutfordringene alene.

Med hilsen

Kristin Ottesen Kvigne

Dokumentet er elektronisk godkjent uten signatur.

Saksbehandlere:
Håvar Undeland
politiadvokat

Jarle Langeland
seniorrådgiver

Anne Cecilie Dessarud
politiinspektør

Kopi: Det nasjonale statsadvokatembetet